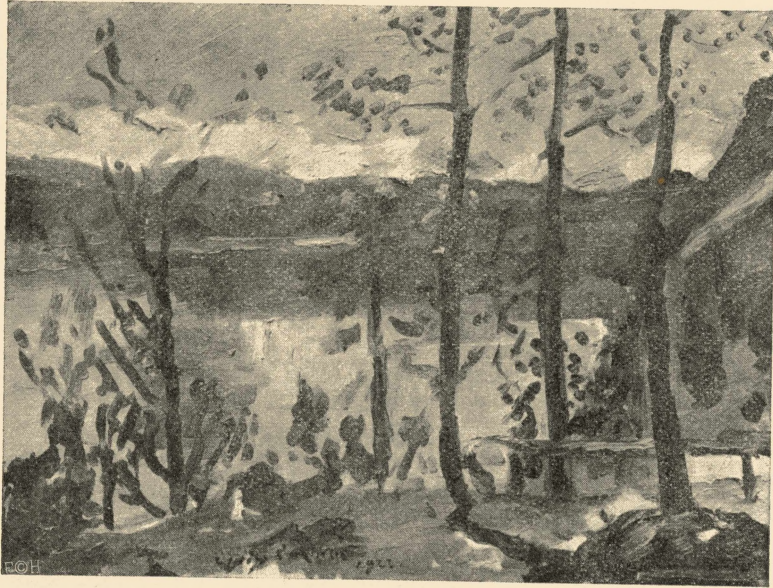

בלעיינת

ה

במה ליצירה
אמנותית-ספרותית
ולמחשבה חפשית

גליליית

במה ליצירה אמנותית-ספרותית ולמחשבה חפשית—אחת לחודש

בעריכת נ. מלפיר

אייר תרצ"ב (מאי 1932)

ה

ירושלים

GAZITH

5

Art & Literary Journal

PUBLISHED MONTHLY

Editor: GABRIEL TALPHIR

Editorial: Jerusalem

— ה ת כ ן —

במערכולת - ג. ט. שני שירים - א. טסלר □ האילן - ש. שלום □ מוטיב
מבטהובן (שיר) - אוטוקר בז'זינה □ מטרות החינוך - ב. רוססל □ מכס ליברמן -
ע. קרליבך □ ממעמקים (ספור) - י. שנברג □ דהאחד וצלו (שיר) - י. עוגן □
ספורים - פרנץ קפקה □ פני הדור - מ. נדל □ אמונה וחיים - ב. יהושע □

סקירות אמנותיות-ספרותיות

ש. בן-ציון (גוטמן) - י. ש. □ תשורת עם למשורר - צ. ק. □
הנוער-הפקר הוא - ג. ט. □ באמנות ובספרות □

רשימת תמונות

מכס ליברמן - תמונת-הצייר. מ. ליברמן מצייר את הינדנבורג, הורי-האמן
אמיל וורבורג, תופרות, סטודיה ל"איוב", גן-ונוה □ ל. קורינת-תמונת נוף □
וון גוג - חמניות □ ה. אפטיקר - טבע דומם, פנה בעין-חרוד □ ל. קרקויאר -
בית דהאוכל בבית אלפא (מראה כללי, פנה מזרחית-צפונית, המראה מצד מערב) □

מחיר החתימה: בארץ 500 מא"י לשנה: לחו"ל לשנה 3 דולרי
(למנויים הוצאה מיוחדת)

מחיר החוכרת הזאת: בארץ 35 מא"י; בחו"ל 20 סנט
מחיר המודעות: עמוד 5 לא"י; בערך זה חצי עמוד ורבע עמוד

הכתובת: "גזית" ירושלים, מקור ברוך

ב מ ע ר ב ו ל ת

ה

בספרות העברית שקט ושלווה. ואולי, מה מקפיד רעיון-אימים זה, אין כיום ספרות עברית בנמצא. לו גם באו לחפש אותה בנרות. יש סוברים, עד כדי כך הגענו, שהיא נמצאת בשידויהם של הסופרים. אני מרשה לי להיות אפיקורס גם ביחס להשערה הזאת, כי בדיעבד הננו קרחים מכאן ומכאן. מדברים על רוחות האומה, תחית הרוח, אך בינתיים, ואין, כפי הנראה, על מה להתפלא כבר, שוממים דרכי הרוח אצלנו, — מדבר ושממה. ואין גם פוצה פה, מי יטריח את עצמו, וישים נפשו בכפו ויצא להתריס על העוובה ביצירתנו? למי נחוצה היא? במצבנו הטרגי אין לה גואל, אין לה דואג. יש ומוסיפים בצנעה ובחצי גמגום: אין לה דורש!..

הכוונה ליצירה עברית מקורית, מתחדשת, חיה, פורצת גדרות, מזנקת למרחב, חותרת לאפקים חדשים, מעמידה קנינים רוחניים לדורנו העזוב, יצירה, שתהא בה מברכת התחדשות רוחנית ומהגשמת שני הערכים בעולמנו. וכי מה אנחנו ומה פרצופנו, באם צלם אלהים נמחק מעל פני דורנו, באם איננו יודעים להעמיד את היצירה הרוחנית במרכז חיינו? איננו חוששים לשעור קומתנו הרוחנית, ולשעור קומתו של הדור כולו, המזנק ערזה מתוך להט עלומים למרחב החיים.

שוב באים להצדיק מעשה פשע: אין דורש לרוח! כאן מוסיפים אגב גלגול עינים מתחסד: גם אצל אומות העולם אין דורש לרוח... אפס, אין המשל דומה לנמשל. מה שמתר להם, שבעי-יצירה, אסור ואסור לנו, הנצבים זה דורות מדולדלים, אביונים בשערי-הרוח, אין פלא בכך: היהדות המודרנית, וההשכלה בכלל, הכזיבה את כל התקוות, שתלו בה. מעט אנשי הרוח, שהקימה האומה, הלך להעניק אחרים, ועולמנו עזוב, עזוב עד כדי קפאון אימים. כן, צעקורת צווחניות מרובות אצלנו, אלא — שהן מוכיחות על דבר מה אחר לגמרי, על הריקניות, שכבשה את כולנו, בלי יוצא מן הכלל.

לכאורה, קם לנו דור עלומים חדש. בתי-ספר תיכוניים ועממיים מוציאים מדי שנה ושנה תלמידים למאות ולאלפים. ואף על פי כן... נעדר הדור, החרד לקניניו הרוחניים. זה שנים שאין פוסקים מלהצביע: החנוך בסכנה, החנוך והחנוך; למי ולמה מתכוונים, לקיומו של המורה או לנשמת הדור? למה, בעצם, מתחנכים כל אותם הדורות, העוזבים את כתלי בתי-ספר? ואם נשמור עליהם נבובות, וריקניות הכתה בהם, והם אינם מרגישים בכל הטיפלות שבמעמדם — מה יש כאן להוסיף? ובמי רגלי הקולר? מי האשם? והעמדת השאלה דיה, בכדי למצוא את האחראי — — —

מתעורר חשש: המורה העברי עשה את שליחותו; הוא הקים מפעל הלשון והשפה העברית, הוא נשא בעול החיאתה. אולם, מכאן ואילך לא הכל כהלכה... הוא לא ידע לנטוע בלב הדורות הצעירים את החרדה לערכיו הרוחניים, לא ידע להדריכם לאפקים רחבים, בל ילכו בדרך הטיפלות, המצפה עתה את חיינו, ואת חיי האנושיות כולה, ובאם אלה הן התוצאות של החנוך המודרני, שכה רבות הכריזו עליו ושכה רבות מדברים בגדולתו. — מה יש כאן עוד להוסיף? האם אין זה האות הראשון לסכנה דהקרבה ובאה? הרי שמטל עלינו ועל דהמורה, ודוקא על המורה, לפשפש במעשיו, ובעוד מועד למצוא פתרון לכל הבעיה החמורה הזאת. בל נעמוד באחד הימים קרחים לגמרי, עלובים בכל געש החיים.

ועוד: המו"לים צועקים: הקורא מבכר את התרגום על הספר

המקורי, — אלא שגם את התרגום אינם מוכרים, כי אם בצירוף פרטים, בפתויים מכווערים, שריח של מסחר גרוע נודף מכל זה. הלא, באותה הדרך, שמוכרים את הספר המתורגם, אפשר היה למכור את הספר המקורי. אם באותם האמצעים מפתים את הקהל לקנות ספרים הרי שמוטב לעשות זאת לטובת הספר המקורי. אולם, השאלה בעינה עומדת, אם בכלל מותר להפוך את הספר, המתורגם או המקורי, למין מסחר פרוץ, כשם שהיה כיום המסחר בספר העברי. ואולי חדל הספר מלהיות מקור הרוח, מבוץ הרוחניות, והיה רק לכעין תופעת לוואי לכל הקלוקלות שבחיים? ואם הגיעו הדברים לידי כך, נכבוש את פנינו מרוב חרפה, כי הספר לא עצר כוח להיות מעין-הרוחניות, גם הוא היה לענין של התחרות מסחרית, ותו לא. נסתלקה השכינה.

ויתר על כן: מערכת עתון עברי מכריזה על פרטים, והיא אינה מוצאת לנחוק לחלק כפרטים למנוייה את הספר המקורי, כי אם הולכת בדרך המדרון, וכמובן שהיא מעניקה את קוראיה התרגום העיתונאי, המתבעע לשעה קלה, ומחר ישכח.

1

מה היה כאן? אולי אין זאת אלא הזדקנות, אשר קפצה על

כל עסקני הספר והיצירה העברית, ואשר באה בעקבות אותה השנאה והרעל לכל ניב ובטוי של היצירה העברית, שאינה עולדה בד בבד עם הקורס הרשמי. שלפני עשרות שנים, כה הרבו לבטל איש את רעהו, לשפוך קיתוני שופכין איש על ראש רעהו, עד כי שכחו את שליחותם, שכחו כי באו לחצוב במחצב הרוח, ונמצאו לבסוף קרחים. לא מלחמה על אידיאה רוחנית זו או אחרת היא המכוונת את מעשיהם ומחשבותיהם. ורבה השנאה ליצירה העברית פי כמה דוקא במחנה מושכי העט, מאשר יכול מישוהו לתאר לעצמו. לא כל שכן, שברור, כי ריצנוזנטים מכל המינים, הם השולטים ביצירתנו, וכל אותו צבא הריצנוזנטים, שבמחיר כרטיס-כניסה לנשף של יוואונדר-קינדים מכל המינים, הפוקדים אותנו, משתפך בתהלות ותשבחות אין קץ, — ביחס ליוצר העברי והיצירה העברית נוקט שיטה אחרת לגמרי. כאן מראים הם את קטנות השגותיהם, את צמצום אפקם ואת רעל עטם, בו הם מנבלים איש את רעהו. הגיעו הדברים לידי כך, שבשביל הופעה זו או אחרת ביצירה העברית אין אפילו מקום בכירוניקה — שומו שמים! בה בשעה, שעל דפי אותו העתון משתפכים לארכו ולרחבו בתהלות... כמובן, שלא על היצירה העברית ואף לא על יוצריה! יודעים האימפריסריים במה לקנות את לב הריצנוזנט והכרוניקאי. הקימונו בכל שדות היצירה צבא ריצנוזנטים, כרוניקאים, המושלים בכפה, המראים את ערלות לבם ביחס לכל צרכי הרוח, ואין להתפלא על כך, שגם היוצר העברי, אינו כיום אלא העיתונאי, ועיתונאות קלוקלה הכתה בנו את צפרניה והיינו כולנו, כולנו, בלי יוצא מן הכלל לעיתונאים גם בשדה היצירה. והסימנים המובהקים: העדר האידיאה הרוחנית, בטול שעור קומה של היוצר העברי.

זאת היא כיום הרוח הכללית, השוררת ומשתלטת על יצירתנו, ואף על חיינו. תרגום בכל המובנים, ולא דוקא בשטח הספר, מזה ושנאה מסנוורת מזה.

הקברניטים של היצירה העברית חוששים, כפי דהנראה, למנוחתם, לעצביהם, רוצים הם להמשיך את חיהם הנוחים. הזדקנות טפלה, החוששת לכל משב רוח, הבא מעבר להרים הנשאים, בתנאים

הר כגיגית. ומכריח אותנו לחשוב, שלא באפני העיתונאות הרגילים. הרגשת הנצח, שבכל חידושי היצירה. אינה יודעת מעניני ממון ושנאה. היא מטביעה את חותמה בכל ההארה הרוחנית ובכל ההברקה העליונה, שביצירה ובכל חדושה הרוחני. ודוקא, הרגשת הנצח מחייבת חדוש, יותר מאשר אנו רגילים לראות, כי בה יש עוד מהעזוועים המטפיסיים. מחרדה לערכים הרוחניים, שהם מעבר לכל התבעבעות יום-יומית והתלהטות עיתונאית. ואולי, דוקא למען הנצח, עלינו לרכו את תמצית כוחותינו היוצרים ולחתור במימי ימים גועשים לאפקים ולחופי-ארצות רוחניים, שטרם נגלו ושטרם דרכה במולדת הרוח הזאת — רגל אנוש. אל פחד. ולו גם מרוב יאוש באנו לגלות את הערכים החדשים, ולקרוע חלונות ליצירתנו, בל נשב אכיונים בפתחי אהלים, מטילים מבטי-טינה איש ברעהו.

מכאן, חסיד אני של הצעירות. יבואו כל אלה מבין היוצרים, שלהט רוחם אינו נותן להם דמי. אינו נותן להם לקפוא על השמרים בכל מיני מערכות של אותה הספרות המודקנת, החוששת מפני צל עצמה, יבואו להרים נס היצירה מחדש, כל עוד רוח חיים בנו. כל עוד כמיהת היצירה מדריכה את מנוחתנו.

ג. מ.

אלה, מתחיל אני מאמין כבר באידיאולוגיה של „זקנים“ ו„צעירים“. ברם, יש צעירים, שזה מכבר נזדקנו, ויותר נכון, שאף פעם לא היו צעירים, במונח מרחב היצירה ולהט רצונם להגשמת ערכים רוחניים, ויש זקנים שלא עזבו את המערכה, וכל אחד משוקע בפנתו סוקל ומנכש את חלקתו.

אבל, פנינו דוקא לכוחות מתפרצים, הבאים להעפיל את היצירה העברית לאפקים חדשים ולאידאליים חדשים לשם קיומנו הרוחני. והרי, חי אתנו כיום מספר סופרים, ולאו דוקא מבין אלה המיובלים, המאירים כל אחד בפנתו המבודדת, כמיטיאורים — ואין קול יצירתם נשמע במרחבי התרבות העברית. כזאת יכול היה לבוא רק לנו, שבעקב שנאה, בטול הדדי, ובזמן האחרון בעקב דררא דממונא, הפקרנו את היצירה המקורית, הפקרנו את דרכי היצירה הרוחנית, ואף השבילים הצרים עזובים, מה מצמרר החשש: פסק החזון באומה, חזון לערכים רוחניים, שהם מעבר לכל יש מציאותי, מעבר לכל מלחמה אישית-מפלגתית. יצירתנו, היתה לא יותר מאשר ענין של כתתיות — זו או אחרת; היא חסרה הצפיה מתוך מתיחות העצבים החושים לשם הרחבת האפקים הרוחניים, לשם כבוש ערכי יצירה בכל השטחים והמקצועות. אנחנו פוחדים לראות את הדברים, כמות שהם, שלא כצרכי השעה, אנחנו פוחדים מפני הנצח, הכופה עלינו

אליהו ססלר

שֵׁנִי שִׁירִים

יְרֵמְתִי: לֹא אֶחָד שֶׁהֵגִיעַ עַד הַגָּחַ
הַכֶּהוּ לָבוֹ עַל הַרְכּוֹ וְחֹזֵר.
וְהִנֵּה זֶה הַהֲרֹף הַכִּיאוּתִי עֲבִיף
לְכָרוֹעַ הַהֲרֹף, הַסּוֹפָה לְחֵרוֹשׁ?
וְאוֹלֵי אֲתַנַּחֵם, כִּי תִכְתְּרֶנָּה לְבִיךָ,
כְּזוֹג נְהַלְשִׁים כְּתַפְתְּלִים, אֵת הָרֹאשׁ...
כִּה לֵךְ אֲגִידָה וְטָרָם אֶסְרְתִי
לְאַחַת זוֹלְתֶיךָ בְּשִׁטּוֹת נְטֻרְפוֹת.
אוּ יֵשׁ סִלְת־חַם כְּעִנְיֶיךָ שְׁסַרְתִּי,
הוֹצֵאתִי, הַבֵּאתִי כֻלָּל הַשְּׁרָפוֹת?
אֵת כֹּה שֶׁקָּטָה, נְכוֹנָה וּבוֹטַחַת:
עֵין צוֹפֶה לֵךְ וַפָּה כְּצַפָּה.
בְּשֵׁשׁ הַטֵּיר חֲתַפְתְּשׁוֹת כְּנֻצַּחַת
וְצוֹ לִי מֵאֵב לְעִסוֹד בְּמֻצָּפָה.
וְלֹא כִי הֵאֱשִׁם, כִּי פַתַּחֲנִי הַהֲרֹף,
כִּי אֲנִי לֹא אֶצְרְתִי אוֹנִי לֹא לְהֲרֹף.
וְאֲנֹכִי נִכְנַע וְכוֹרַע הַהֲרֹף
וְגֹשׁ בְּרוּךְ...

יְרֵדוֹת שִׁפְחוֹתֶיךָ נִשְׁקַתִּי
נְתַפְגְּרוּ, נְתַפְגְּרוּ — אִמָּהוֹת.
כֹּל קֶשֶׁר כֹּל גֶּשֶׁר נִתְקַתִּי!
אֲגִיד: אֶקְרִיכָה לֵךְ עוֹד.
הֵן, אֵף זֶה הָאַחַת, הַכְּבֻקֶשֶׁת
כְּמִנִּי וְהֵלְאָה תִכְרַח —
יֵשׁ עוֹד רַגַע תְּוַרַח כְּמוֹ קֶשֶׁת,
יֵשׁ רַגַע: כְּפֹלֵא תִפְרַח.
אֵךְ לָשֵׁין זֶה הַקֶּשֶׁת נוֹהֶרֶת
חֲצִיזוֹ שֶׁל רְקִיעַ קוֹדֵר —
וְכַהֵד בְּנִגְיָנָה כִּי סוֹעֶרֶת
קִפְאוּן, אֲכִי אֵלֶם הוֹדֵר...

••

לֹא כִי הֵאֱשִׁם, כִּי פַתַּחֲנִי הַהֲרֹף
כְּעוֹ כְּשִׁרְפוּתֶיךָ לְהֲרֹף וְלְהֲרֹף.
עֲצִמְתִּי שִׁיגִים, אִסְפְּתִי הַהֲרֹף
לֹא לְגֹשׁ בְּרוּךְ.
כְּתַנְפְּרָה אֲדַמָּה — נִגְהֵרְזוּ יַעֲטָנָה
וְשִׁחַק יִכְבֶּה כֹּה אֵלֶם וְכֹה זָר.

ה א י ל ן

(סוף)

בסערה

ושוב נמלטם גופו בכפות הקלע אשר ללידה ולא ידע האיש אם בערבה התחוללה הסופה או במאורות דמו האפלות. כעורבי ענק צרחו עטורי החול צלופי הכלהות. כוכבים וילדות התחבקו בכנוסה מטורפת וערכבו משואות על פסגות ההר. ככלבים שוטים התעתו אלונגי-העמק ונבחו. משעול היה לו בין חרולי הכלא השוקקים--כחלום לא חזה געלם המשעול. אהל היה לו כאן, בעולם הזה -- וחידת היותו נשארה נודדת בטקומו.

כצעדי אין שמע טפפו אלמונים לפניו, דמויות ורצונים שצללו באוקינוס--עברו דרכים שגהרו בכמיה לרגליו -- והוא לא עברם. ימים שצלעו ללא-לאן וללא-למה. רבים ועצומים היו צבאות האיך-פון והוא היה כה זעיר וכה עזוב. כאלפי גדלים העיקו על ישותו וחנקו את הזקקה לעזרה המתלכמת להפרץ. מה בקש בתוך כל אלה? מה כוח לו? מה קול? המרס ידע כי סירת-מקרה היא זו ששלח רעבוננו באוקינוס ההתהוות ומי האכדון שהרם סכרם ושיגוה, ישמפוה כנהימות הנוחם? המרס ידע כי אדם הנהו כאיתנות המתקוממת ומה בצע כי נותק משרשרת הדורות?

בברכים כושלות התקרב אל הכצה המתלהלת ואזינו נתחרשו מקרקור צפרדעיה ההרגוני. צמחי צנה נסתככו בו ומשכוהו לאפסות והוא שקע ושקע שכור הזניחה. עד אנה יאמר במחרשת הקיום? מות הוא הקנין שנתן לו לאדם לשמש של חרות. הוא החוט הנצחי החורז אלמוני הימים. הוא היר הפשוטה לקבל עולמות אבודים, הוא היחיד שאינו לחצאין. איכה לא ראהו מעורו? איכה טפס ועלה במעלה הלידות ולא הכחין את זרועו המושמטת לקראתו? איך לא עמד והכריז בתשואות השוקים: כני-האדם, התרעו כי בחירת הכות כידכם?...

ה ע ל י ה

אכן ישנה ככצת היאוש כה תאהונה רגלי כל תועי האחרית אשר לב להם טהור ומאויים להם בְּהוֹיִם. היא אכן המעבר, אכן הגלוי.

שרשי אלף נוקבים בתחתיתה ואילן סתמר ועולה לשמי פתאמה -- הוא האילן הסחודש, הוא החוזן שנתעלה בעריפי ההורככות. לא עוד יבהילוהו תעחועי באישון לילה ומעדני מות לא יארכו באחריתו. כי הוא טבל בסערה וזרקו אנושותו הפכו זהר אלהי. כאל שה נדה ישוב אל זה שיצרו מבשרו. וברחמים גדולים יאסף את נַתְחֵי הצער שבשקו לבבו. כרכב אש יתבלט פתאם מתוך ענני האין צורה וברעם צוהל יבשר את ביאת הראית החרשה. על התהו ועל ההגיון ועל חלומות האפסות המתוקים ישאו כמעוף סאיר. שער נפתח לפניו אל שדה יניקתו האיך-סופי ואת החיים יגלה לנפשו. הם החיים המרקדים בכאן וכשם, הבוראים נצחים ככל רגע ורגע. הם החיים המקימים אריות מרובצם -- חחיים הגדולים המרננים, המשחקים עם הסות ועם השגעון ובכת צחוק של הפארת יטמינום בחיקם...

הולדת הענן

היה לילה והתוך נהר ונגנת הצריפים הכחילו קצרת. נשטט הרמן סידיו ופרסות הסוס הלמו בדהרה. אכנים אחוזות תנומה פחוז

לקראתם בין פסי אפלה שחרתו גלגלי אשתקר. קרעי שחק שנלכדו בשלוליות הכצה חלפו על פניהם כלככות לבנים. רחשים העירו כי קרב האילן...

אכן חי האילן. אימים שללוהו וימים זנחוהו והוא עומד לו ונושם מעל לעמק המופרש וטרפי הכסף יודעזעו כמלפנים. הליכה נצחית עצורה בקפאון הגזע וקול הרממה הרקה בוקע ועולה מכל עשב ומכל רגב שבקרכתו, אכן חי האילן! נאחזו צפרני הגורל בכשרו של אדם והביאוהו עד הלם. עברו קריעות בינתיים, חלחלו מראות, קדחו רגעים והנה הוא נצב על סוסו ומקשיב. נצב ומקשיב כלפנים והקשבתו -- תפלה.

הרי זה כהלמות לכבו הרחוק, כרער הערפלים כאין סוף אפקיו. הרי זה כאשה שנרדסה בשדה ונשימותיה שלוות וחלומותיה סתומים מכל. מכמני יצירה לאנוש ולא שקתוח בשר חלאה וירקם. יובלות רכבה סוככת תבלו על כבשונה של קטטה. למה לא יוליד כוכבים? למה לא ישק פי גזע צומח מעילום?.. היה לילה והתוך נהר וגצים נמשכו אל גצים ורסיסים התלכדו כרסיסים. נפלו הקירות האטומים וזרם ההתהוות טהר והארם חדל מהיות טובן ויהי לשרף-ברית...

נקשרו זרועותיו בזרעות האילן ולוע הלידה בלע את שניהם. נשרו כוכבים, כוכבים וגבעולי אדישות נזרקו באוויי הצצה. דבקה לטאה גדולה אל סלע והכימה אל זה שלא נראה. קרקרו הצפרדעים והתנים יללו שגעון ורוחות התנבאו על הולדתו של ענן...

במבואי בוקר

מקיץ אדם משנתו ויודע כי טוב לו מאד. חוזר ועוצם עיניו ואינו שואל מה. נכנס החג אל לבו ובנעלי לבד יתהלך ואין אבק נזק מפניו. ואין סאום. נדנדה עשויה בין תסול ובין סחר והוא מתפרקד עליה להנאתו, עולה זיורד. כי מה יאחר? והכל הושג! ומה מתוק מנהי האשר במבואי-הבקר? טל יורד עליו שם במרומי הסלע. נכמים חדשים בקצה-פארה -- והוא פורת. אכן לא תעתועים הם אלה! נבקע החיץ! נוצי אנוש יעברו ולא יבינו שְׁוִירֵי-אפר היום יום" ילפפו את רוחו בלחישה: "אל תאמין! איך לא יאמין -- וכלכבו שותת המכוע ולשר-הצמיחה תוסס בעצמותיו?!

כזאבים הם נטושים על פני ערבות החיים לכקש אחרי שכרירה של תכלית. עירי גידול הם, כי סגרו בעדם ורק דרך פתחי מתמים יוגר נצחם לער. על כן יתעטפו בכלויי התורות. הוא גלה את העמק הנעלם בו יהפך נכס לפרח אלמות. הוא נקשר אל כל הצנורות וירא כי קדושה ההויה מן התכלית. קרבן תמיד אנתנו על מזבחת-הפלאים ובדלִקְנו -- למה נשאל לכוהן?

כל צעד וצעד של רגליו הכשריות זמר הוא כספר הרננים של הכרית. כל היוצא מגרריו ונשא ומקשיב -- פתרונים הוא שותה מכארה של טרים. וכל העומד ושואל ומשיב ונסגר -- את המשך הנגון הוא קובע!

סלם עצמו הוא האילן בו יעלה האדם סמרתפיו לשחקיו. מבט של רחסים לכוכבים וקרקורן של צפרדעים רחוקות מצטרף לרמיה. הרים ונחלים ואגמים סתאדים פושטים זרועות לחבק ודוממים מתהלכים ועיניהם -- לזהר, ולא יתע עוד האדם אחרי הדרך ואחרי הסחר, כי הכל -- הוא הדרך והכל -- הוא המחר!

ה ת פ ל ה

שאו ידיכם קדש, ענני הנדודים ונתפלל למלך, לאילן! הנה הוא עומד איתן שרשיו באפלה, צמרתו—בהתעלות וגזעו אלם ומחספס. אין הוא דובר דבר ואינו סניד עליה ובקפלי-קלפתו ספונים כל אוצרות היותנו. יודע הוא את גלי-האהבה הבוקעים ועולים מתוכנו, את דמי החיים הקולחים ברחמי הארמה ואת רעד העשב הנכפף תחת כפות רגלינו. מה נתנה לו—והוא לא שמע? מה נחלם והוא לא הנשים? רסים של טל צונח מוטי-עלעליו—נפער פה ונבלעו! שרמט ככהות יונקתו הטחובה—נשקנה ברעדה! חפושית זוחלת בנקרת הגוע נכרע כרך ונתור: אנה תחל החפושית? שמים מנענעים נוזל נשרים בעריסה אורירית מעופפת—שאו עין לאילן הצופה. ברוחו ירום הגוזל וברוחו יטום אל ארבע הרוחות לבקש את ההד לנגון החדש.

תינוק נשקף מחלון ילדותו ורואה גוף אימים מתרוצץ ויודי על ראשו הנסחף—אני התינוק הנשקף ואני האיש הסכה ומיתר גורלו המאוחד-הנפרד רועד עם כל טרף שנושם כדמיה. בתהמות עלומיני הקפואים עומדים ענקים מחרישים גושי תרדמה וכל הרהוריני יום-יום וכל טמירי אוויינו הצורכים—בבואות הן אלה לצלם. וצלם מתעלם כצל האילן השקוף! יצורי כל העולמות פועלים ברגע זהו לו דבר האילן—ונסך את האור על כלם. ועמד המרקד ברקודו והקברן בחפרו כארמה ונשארה שריקת הספינה נעוצה בפיה הארוכה. לו דבר האילן וקפאנו נצבים כדרכנו ושאלנו על מה זה חפוננו ומהו שהכאיב לנו ככה, כי לא חוללנו על שערות ראשינו כזה? כי גון הגונים לאילן ובהתפללנו והיינו לחפילה, וכבר אנו דאים קלילים מסעל לשאיפות החושים וצופים בראי ההוויים, המרכז בשכרי נצנוציו כוכבים, אנשים, ודמעות ודמומי המחרים הקורנים...

ה ש ע ר ה א א ח ר ו נ

גהר עמק למרגלותיו של ים ויגש לו שי—נהר מתפרקד בין שיחיה-התעמקות. קפאו ספינות כצעצועי אלמות ורכבת התמודדה בירק לקראת הלמות בוקעת מלכם של הרים. נשען אדם על נופו

של אילן ויד תעלומה ננעה בכתפיו. וידע האיש את פשר המנע ומתק צער הפרידה עכרו כיון.

סירה הפליגה סנצח אל נצח ובסער-קדושתה הקדימה לבוא. תקע הנמל, הוצתו הפנסים ומלוט האניה הגדולה הושלכו חבלים לקראתה.

על רצי החולות הגובלים עם גלים מרצדים השתברו זהרורי כל יש ככת-צחוק. כי מה גז ומה קים בעמעומי השחק הקורנים? בתנופת התמסרות קפץ האדם וירד מרס הצמרת ואת מבטו שקע בנשימת עלעלי האין-שנוי. אחורנית צעד, פסיעה אחרי פסיעה כדורך על נימים מתוחות וים של אקורדיס אפפהו מסביב. על ערכות מרהקיו התלקחו צמחיה-לבהה, נראי-כל ימיו בחלום ובמציאות וישויות תעלומיו הספונות בבא. אמהות, אמהות כעננים גדולים נשקוהו על מצחו ועל אבני המשעולים שנתקל בתן בדרכו חרות היה הכתב שלא ראהו מעודו.

אללי! איך יחזיק בו, יכרסמהו את חוון-המציאות הגדול? אי מנדל השחקים אשר מראשו יפיל את עצמו אל תוך חלל הקבע למען לא יגזלוהו ממנו ברגע האחרון?

אי הזעקה אשר תשאהו בסערה בין סלעי ההאפלה הנופלים? כמור שנתק מכבלי המסלול התחיל דוהר פתאם סטרופות אל אהלו העוזב. צריפים וגרנות רדפו אחריו בצפרני עיט למושות, גנות ירק ונשים כובסות וכלבים גועים: הכהבו! על גנה של חרכה מעופפת עמדה אשה פרועת שער וספקה כפים ודמעותיה זעקו: עמד! פני תינוק הכהיקו לקראתו מתוך ערש-ילדותו ושפתיו התחננו בלאט...

הוא עצם את עיניו וזעק למען החרש בתוכו כל הרהור חוצץ. הוא כבש את פניו במזוזות האהל ואת רוחו שלח לחפשי כשביל-הדממה הקדושה אשר לשמיה-האילן. בתהמות אל תהמות דלגה הרוח ומחוגים ירדה אל חוגים עד שהגיעה לשער האחרון.

ובהגיעה שמה הצטמצם העולם כלו בתוך כף-יד אחת, חמה ונלכבת שלחצה את ידו ברעד של חבה: שלום! שלום!

תרגום: אסתר ראב

אוטוקר בזינינה

מוטיב מבטהובן

היאך קצרה הגשימה—מפת-ליל וריחות?
והשירת תלומות בינעף תרום תחוג,
יסמין צוחק ושושנים נושפות לרוח
ירעידו בכנפיהם פאכים ספחפואים?

צעיפי-ערפל יפלטו כמקד
מקסם. שזור-אור, פאסגסט—
עת פתקיון יקרות שחורים
התנה אט לארץ צונחת.

לא ריח חרישית מימי קדם
היתה זאת—לפני תלונות-נפשי
עלי צלילי קולך: בא!
בזהרורי-הקב אשר לכוכבינו-פלא—
נצופה.

היאך יעור, יתלהב זכרון פגשמתך,
סניגות-לנו אל רקותיה הזלמות,
בברק נשיקות ילחמט פה וחד,
יאדים—זהיר הדם בעורקיה יגיע?

שחור פפות תרקיעים. זומם בלע
מאורות זעים—אבק זרע-עולמות;
וכמשאות שוקטים נושר אפל בפרחקים.
מקום שם משומי זמנים חזפים-מאשים—
הגידה: התרע?

פגמים ריחות נמים, תכלת פנהרות נקה;
תכליל יום הפתרת נרקם בפרחים;
השירים גרדמו פגניהם התמים
בפרחק, שור: נמוג שלל הצבעים
אפורים לארץ הם שוקעים.

מטרות החינוך*

ולהכחדה הדדית, ובכל אלה הגיעו לתוצאות. שלפניהם לעולם לא ידעו. עניני המדינה והפטריוטיזם שמשו מוצא מעשי לשפע האינרגיה שלהם. כשאיש מדינה יוני הגלה, היה חוזר בראש חבורת גולים להרעיש את עיר מולדתו. אם מנהיג סיני הודח מכנו, היה הולך אל ההרים ומחבר שירים על תענוגות חיי הכפר. אי לזאת, תרבות יוון נאכלה על ידה גופא, וחורבנה של הציביליזציה הסינית יכלה היתה לבוא רק על ידי כוח מן החוץ. ניגודים אלה, בכל זאת, אינם לגמרי פרי החנוך, לאחר שדרת קונפוציוס ביפן לעולם לא הביאה לידי הסקיפטיציזמוס הוותרני. שאיש הספר הסיני היה מצויין בה, מלבד חבר אצילים בבאוטו שלא היה אלא פרוור של סט ג'רמן בפריס. החנוך בסין יצר יציבות ואמנות אך ידו קצרה ליצור מדע או פרוגרס. יתכן שהוא הוא הדבר שניתן לקבל מהסקיפטיציזמוס. אמונה גדולה, או שמביאה פרוגרס או ממיטה אסון אך אינה נותנת יציבות. המדע, אף בהתקיפו ארצות מסורת, מביא בכנפיו אמונה משלו, ואינו עשוי להצליח, כמעט, באיירה של סקיפטיציזמוס תורני. בתוך עולם שואף קרבות, שאחודו לא בא אלא בעקב אמצאותיו המודרניות, שמירת הקיום הלאומי טעונה אנרגיה מרובה. בלי מדע לא תתכן גם דימוקרטיה. תרבות סין לא היתה אלא נחלת קומץ קטן של מלומדים ותרבות יוון השתתה על עבדות. אי לזאת, אין החנוך המסורתי של סין הולם יותר את העולם המודרני ונוטש גם ע"י הסינים עצמם.

יפן המודרנית יכולה לתת לנו אילוסטרציה מאלפת מאד למגמה השלטת אצל כל המעצמות הגדולות—המגמה להעמיד את השגיאות הלאומיות כתעודתו העליונה של החנוך. יפן, מחנכת את ילדיה ע"י טפוח יצריהם לאזרחים קנאים למדינה, המביאים לה תועלת בדיעותיהם שרכשו. אין בפי די מלים שאוכל לשבח את כשרון המעשה, בו הגשימו את התעודה הכפולה הזאת. ברם, מאותו יום המאורע עם המצביא פירי, נמצאו היפנים במצב כזה, שהשמירה על קיומם היתה קשה מאד. רק הצלחתם מצדיקה את השיטות שנקטו, אם לא נרצה לראות את שמירת הקיום העצמי כחטא. להצדיק את מגמות החנוך שלהם אפשר רק אם נביא בחשבון את המצב המיואש שבו נמצאו. אותן המגמות היו הופכות לחטא לכל אומה אחרת. שסכנה קרובה אינה נשקפת לה. דת השינטו, שאין לבקרה אף בין כתלי האוניברסיטה, מכילה היסטוריה לא פחות מפוקפקת מהמסופר בספר בראשית. העריצות הדתית אין משלה, קיימת גם עריצות בשטח המוסר. על הלאומיות, יראת הכבוד להורים, האמונה במיקדו וכיו"ב אין בקורת יכולה לחול. נמצא, שקיימים שטחים מרובים שאין לפרוגרס שליטה בהם כלל. הסכנה הגדולה הכרוכה במשטר חנק זה—שהוא עלול להביא לידי מהפכה, כמוצא יחידי לפרוגרס. סכנה זו היא סכנת ממש אע"פ שאינה קרובה לבוא, ונובעת בעיקרה משיטת החינוך.

ביפן מוצאים אנו לקוי בדיוק הפוך מזה שראינו בסין העתיקה. איש הספר הסיני היה סקפטי מדי ועצל, חניך ביה"ס היפני דוגמרי מדי ומרצי. לא שעבוד לסקפטיציזמוס ולא הכנעה לדוגמתיות הוטל על החינוך לספח, מה ששומה על החינוך לעשות. הוא לטפח את האמונה כי הדעת, במדה ידועה, נקנית, לו גם בקושי, כי זה שנראה להיות דעת בתקופת זמן ידועה—עלול גם להיות טעות, אם מעט או הרבה. אולם טעות זו ניתנת, ע"י טפול נאות, שקידה

לפני שנבוא לחקור כיצד נחנך, טוב שיהיה לנו ברור תחילה מהו מחוז החפץ, שאליו אנו רוצים להגיע, מהי תכלית הנרצה. ד"ר ארנולד שואף ל-ענוותנות ושפלות רוח—תכונה בלתי מצויה אף אצל "נדיב הרוח" של אריסטו. האידיאל של ניטשה איננו נוצרי. זה של קנט איננו נוצרי יותר. הנצרות מצווה על אהבה, ואלו קנט גוזר כ"י מעשה שמקורו באהבה אין מוסריותו יכולה להיות אמיתית. נבדלים ביניהם אף אלה, הרואים בתכונות רוח שונות את עיקר מטרותם, האחד מעמיד את אומץ הלב כעיקר, השני את הדעת, השלישי—נדיבות לב והרביעי—יושר. ברוטוס, למשל, רוצה להעמיד את הזיקה למדינה מעל לכל קשר משפחתי, קונפוציוס—את הזיקה למשפחה מעל לכל עיקר אחר. הבדלי דעות אילו, יוצרים, כמובן, נגודים מרובים בנוגע לדרך החנוך, ולא נוכל על כן להחליט מהו החנוך שנחזיק בו, כל עוד שאין לנו מושג ברור על טיבו של האדם שבחפצנו ליצור.

ודאי, יהיה זה אוילי אם מחנך מגיע לתוצאות אחרות מאילו שנתכוון. אוריה היפ, למשל, היה חניך שעורי עניויות בבי"ס לצדקה, אולם לחנוכו היו תוצאות אחרות לגמרי מאילו שרצו בהן. ברם, ברוב המקרים היו מפעלי המחנכים המוכשרים מוכתרים בהצלחה מרובה. נקח לנו לדוגמא את אנשי הספר בסין, את היפני המודרני, את הישועים, את ד"ר ארנולד ואת אלה המכוונים את דרך החנוך בבתייה הצבוריים בארצות הברית. הצלחתם של כל אלה, על אף דרכיהם השונות, היתה גדולה מאד. מטרותיהם היו שונות לגמרי אחת מרעותה ואף על פי כן. ברוב המקרים הושגו המטרות, ולפני שננסה להחליט מהן המטרות שהחנוך שלנו ישאף אליהן, מן הראוי שנעמוד רגע ונתבונן לטיבן ומהותן של שיטות שונות אלה.

החנוך המסורתי בסין היה דומה מאד, בכמה וכמה בחינות, לחנוך באתונא בימי תפארתה. על התלמידים באתונא היה ללמוד בע"פ את הומירוס מתחילתו עד סופו, ועל הנערים בסין היה ללמוד את הקלסיקנים של דת קונפוציוס באותה המדה. בני אתונא גודלו על מין יראת כבוד לאלים, העומדת על שמירת מנהגים חיזוניים. מבלי ששימו כבלים להתפתחותה של המחשבה החפשית. הוא הדין בסין, שם למדו שמירת מנהגים ידועים מיוסדים על אמונת אבות. אולם מבלי לכפות עליהם באיזה דרכים שהן להאמין במנהגים הללו ובמוסר השכל שלהן, את אשר רצו לראות באדם מחונך הוא — סקיפטיציזמוס אלגנטי וקל, כל דבר ניתן לווכוח, אולם להסיק מסקנות ממש — זה כבר במדה ידועה המוני. דעותיו של האדם צריכות להיות טובות לשיחה נאה בשעת סעודה, אבל כלל לא כאלה, שיהיה נכון להלחם עליהן. אפלטון נקרא בפי קרליל - אציל אתונא הגדול וכן בית גמור בציון. מדה זו של "בן בית בציון" אנו מוצאים גם אצל חכמי סין, ונעדרת, בדרך כלל, אצל החכמים. חניכי התרבות הנוצרית, מלבד במקרים ידועים כדרך גיתה, למשל, שקלטו וספגו לקרבם את רוח ההיליניזמוס. גם בני אתונא וגם בני סין, שניהם שאפו לחיי הנאה, ותפיסת הנאתם צורפה ע"י החוש ליופי משלב, וזוקקה על ידו.

ודאי, בין שתי תרבויות אילו היו הבדלים עצומים, אולי כתוצאה מזה, אם נרצה לנקוט הגדרה כללית. שהיוונים היו בעלי אנרגיה והסינים עצלנים. היוונים הקדישו את מרצם לאמנות, למדע—

* ברטרנד רוססל "מטרות החינוך", לונדון 1927.

המסרת האריסטוקרטית שהחנך הגבוה באנגליה רצוף־כה היתה לו לסם המת. יתכן שיש בהדרגה להחליף את המסורת הזאת. ייתכן גם שמוסדות החנך העתיקים יותר אינם יכולים להסתגל ללשנוי כלל. בענין זה אינני בא לחוות דעתי.

בתי הספר הצבוריים באמריקה מלאו בהצלחה רבה תפקיד בשעור מדה כזה שלפניהם עוד לא היה. הם הפכו המוני-עם כלאים לאומה הומוגנית אחת. מעשה זה בוצע בכשרון כה מרובה. הוא בדרך כלל היה מפעל כה רב תועלת. שבבואנו לשקול ערכו לא נספיק לשבח את מחולליו. אולם אמריקה. כדרך יפן. נמצאה במצב מיוחד, ומה שתנאיה המיוחדים הצדיקו. אינו מוכרח לשמש כאידיאל שיש ללכת לאורו בכל זמן ובכל מקום. היו לאמריקה כמה יתרונות וכמה קושיים. בין היתרונות יש למנות את רמת עשרה הגבוהה. אין היא חוששת לתבוסה בשדה קרב, והיא חסרה באופן יחסי המסורת המכבידה. מורשת ימי הביניים. באמריקה מצאו המהגרים סנטימנט כללי לדימוקרטיה ולרמה גבוהה של טכניקה תעשייתית — שני אלה. אני סבור. הן שתי הסבות העיקריות לכך, שכל המהגרים כמעט ראו להעריץ את אמריקה יותר מאשר ארץ מולדתם. מהגרים בפועל שומרים בדרך כלל על פטריוטיזם כפול. בשעת מלחמות באירופה, הם עוד ממשיכים לעמוד בכל נפשם על צדה של האומה שממנה יצאו. ילדיהם, ההפך מזה, מאבדים כל זיקה למכורת הוריהם ונעשים לאמריקאים גמורים. את עמדתם של ההורים יש ליחס ליתרונות הכלליים של אמריקה. עמדתם של הילדים נקבעת בחלקה הגדול ע"י בתי-הספר. ואנו פה דנים רק על חלקו של בית הספר.

במדה שביה"ס יכול היה להשען על יתרונותיה הטבעיים של אמריקה, טפוח הפטריוטיזם האמריקאי לא היה גם זקוק להשתמש בקנה מדה מזויפים. — אך באותם השטחים שהעולם הישן עולה על החדש. חשבו להכרח למלא אותו בנטפי בוז. הרמה האינטלקטואלית במערב אירופה והרמה האמנותית במזרח אירופה הם גבוהים. בדרך כלל, מאלו אשר באמריקה. בכל ארצות מערב אירופה, להוציא את ספרד ופורטוגל. שליטות פחות דעות קדומות תיאולוגיות מאשר באמריקה. בכל מדינות אירופה האינדיבידואל הוא גם פחות כפוף לשלטונו של הצדר מזה אשר באמריקה. חירותו הפנימית גדולה יותר גם במקום שם חופשתו הפוליטית מוגבלת. מבחינה זו הביא בית הספר הצבורי באמריקה נזק רב. הנזק הוא בטפוח פטריוטיזם אמריקאי נבדל ומוגבל. גם כאן, הרע הוא תוצאת. כמו אצל היפנים והישועיים. ראית התלמיד כאמצעי למטרה ולא כמטרה לכשלעצמו. אהבתו של המורה את תלמידו צריכה להיות גדולה מאהבתו את ארצו או מאהבתו את הכנסייה שלו, אחרת אינו יכול לשמש כמורה למופת.

באמרי. כי את התלמיד יש לראות כמטרה לכשלעצמו ולא כאמצעי לאיזו מטרה שהיא. אפשר להשיב לי שסוף סוף ערכו של איש בתור אמצעי גדול יותר מערכו כמטרה. בשעה שהאדם הוא המטרה האחרונה הרי עם מותו בא הקץ לכל, ואילו את זה שהוא יוצר בתורת אמצעי למטרה מוסיף להתקיים עד סוף הימים. זה אולי נכון ואינני בא לחלוק על כך. אני בא רק לחלוק על המסקנות. ערכו של האדם כאמצעי יכול להיות גם טוב וגם רע. התוצאות הרחוקות של מעשי אדם דהם כה בלתי ברורים שהנבון ישאף להוציאם כלל ממערכת חשבונותיו. בדרך כלל, בני אדם טובים — מעשיהם טובים והרעים — מעשיהם רעים.

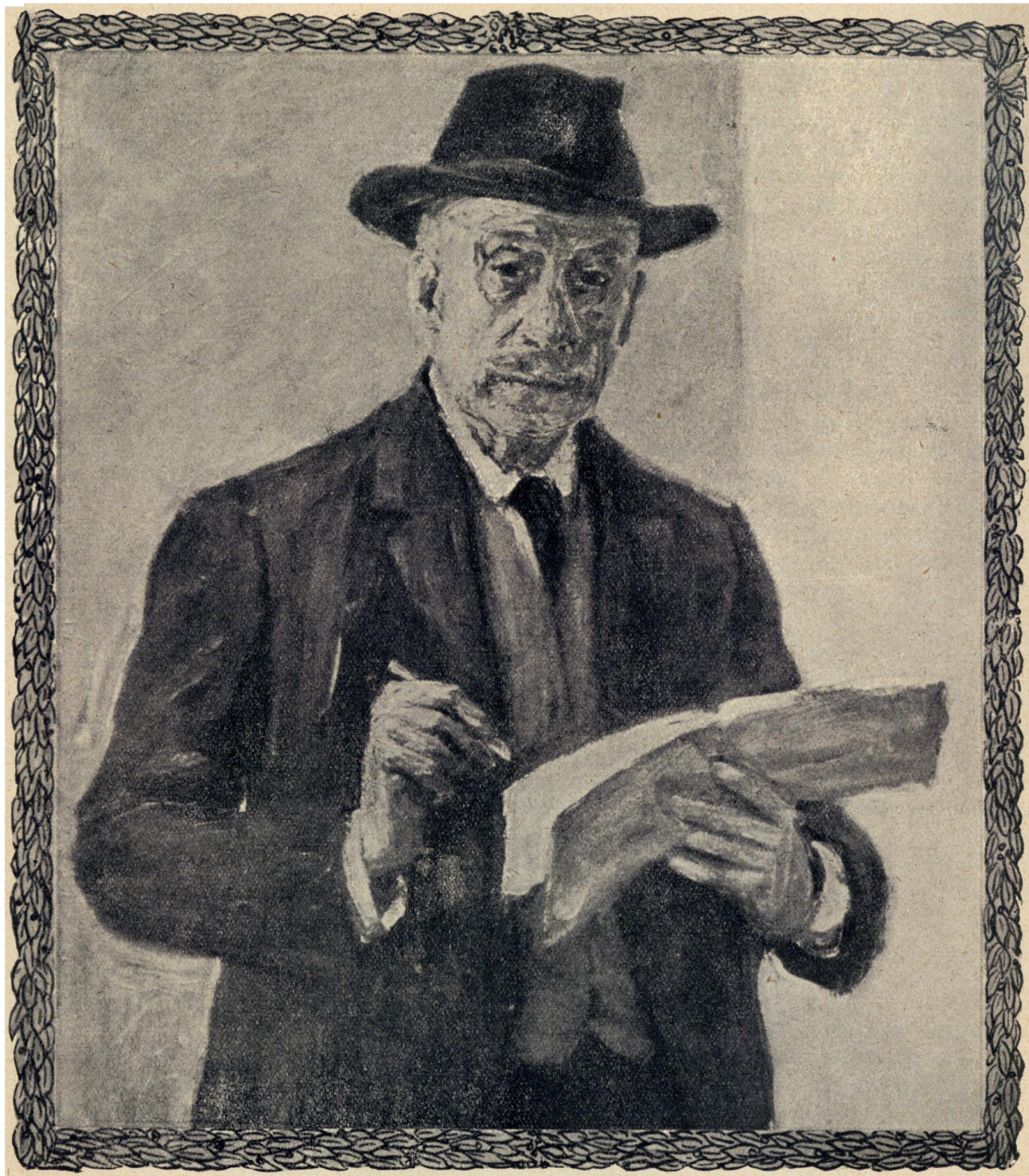
(עוד יבוא)

חריצות — לתקן. בבואנו לרעות בשדות אמונותינו עלינו להיות זהירים מאד, שכן כל טעות קלה עשויה להכשילנו. אך דוקא בשטח זה עלינו לפעול. אין זאת אמנם עבודה קלה, והיא מצריכה מדרגה גבוהה של תרבות המוח ותרבות הנפש. ואף על פי שהדרך קשה — אינה בלתי אפשרית. זוהי למעשה דרך המדע. הדעת נקנית בקשי. כדרך יתר הדברים הטובים, אבל אינה בלתי מושגת. הדוגמטיקן שוכח בקושי. הסקפטיקן שולל את האפשרות. שניהם שוגים. הן פשטותה של שגיאה זו מביאה צרות חברותיות.

שגיאתם של היפנים המודרניים היתה גם שגיאת הישועים. הם שגו בזה ששעבדו את החנך למוסד — במקרה דיון לכנסיה הקטולית. בראש דאגתם לא עמדה טובתו של התלמיד היחיד אלא טובתה של הכנסייה. שהוא, התלמיד, בא לשרת אותה. אם נקבל את השקפתם התיאולוגית לא נבוא להאשימם: להציל נשמות מחבלי גיהנום הוא דבר חשוב לאין ערוך יותר משל ענין ארצי גרידא. ואת המטרה הזאת אין להשיג אלא דרך הכנסיה הקטולית. אבל, אלה שאינם מקבלים תורה זו ידונו על החנך הישועי — רק לפי פרי. אמנם, קרה גם לעתים שפריו לא היה מתוק ביותר — וולטור הידי חניך המיתודה הישועיית — בדרך כלל ובמשך תקופה ארוכה. התעודה שהציבו לפניהם הושגה: הקונטר-רפורמציה וכשולון הפרוטסטנטים בצרפת הם בחלקם המכריע פרי מאמצייהם של הישועיים. לשם כך הפכו את האמנות לרגשנית, את המחשבה שטחית ועשו את המוסר רופף. לבסוף, צריך היה שתבוא המהפכה הצרפתית, אשר תטאטא את כל הנזק שהסבו בשטח החנך. חטאם היה בזה, שלא האהבה לתלמידיהם עמדה לפני עיניהם אלא מטרת רחוקות וסמויות.

שיטתו של ד"ר ארונלד שנשארה בתקפה בבתי-הספר הצבוריים באנגליה עד היום הזה לוקרתה מבחינה אחת. דהיי לוקתה באריסטוקרטיות. המטרה היתה לחנך אנשים למשרות שלטון וכח, אם זה בפנים המדינה או זה בחלקים אחרים של המיפריה. אריסטוקרטיה, למען שתהא בת קיום טעונה תכונות ידועות, שאותן צריך בית הספר להקנות. על ביה"ס ליצור אדם בעל מרץ, סטואיק, הולם מבחינה גופנית. בעל אמונות מסוימות. בלתי משתנות. מדרגת יושר גבוהה ורואה את עצמו כנושא תעודה רמה ושליחות גבוהה בעולם. בשעור מפליא הושגו תוצאות אילו. את האינטלקט הקריבו לקרבן — הואיל והאינטלקט עשוי לעורר ספקות באדם. הקריבו את הרגשת האהדה — כי זה עשוי להיות למכשול בשליטה על גזעים או מעמדות. נחתי דרגא, טוב לב וידידות הוקרבו כדי להגיע לקשיות ויציבות. כח הדמיון — לקביעות ותקיפות. בקרב עולם קבוע ובלתי משתנה היה אולי חנוך זה יכול להביא לאריסטוקרטיה תמידית. בעלת היתרונות והלקויים של בני אספרטא. אולם שעתה של האריסטוקרטיה חולפת והולכת. המוני הנתינים אומרים שלא לציית יותר אף למושלים הנבונים והכשרוניים ביותר. המושלים יהיו שוב נאלצים להאחז בשיטת העריצות, וזו מצדה גוררת מהפכה. בפקעת מסובכת זו של העולם המודרני דרושה מדת תרבות גדולה ודולכת ד"ר ארונלד מחליף תרבות בכשרון. מלחמת וטרלו על שדות המשחק באטון היתה אולי מביאה נצחון, אולם האימפריה הבריטית היתה אובדת שם. לעולם המודרני דרוש אדם מטפוס אחר. בעל מעוף יותר, בעל גמישות אינטלקטואלית ודמיון יותר עשיר. דרושה פחות אמונה באמץ בולדוגי ויותר אמונה בהשכלה טכנית. האדמיניסטרטור בעתיד חייב יהיה להיות משרתם של אזרחים חפשים במקום להיות מושל גומל חסד לנתינים העומדים לפניו בהערצה.

מכס ליברמן

מכס ליברמן

יהודנית זו חטא גדול מחבוק ידים. לא המטרה היא המביאה את האדם לידי פתוח כוחותיו וסדורם עפי' סדר ידוע, אלא העסק כשהוא לעצמו. יותר נכון ההתעסקות, הוא הכוח המסבב הכל.

לשוא נסה ליברמן להקטין את עצמו בעיני אחרים ולהראות כ"בוהמין". לשוא הדגיש בספוריו על עצמו, שהיה ילד עצל ושובב, שלא שקד על למודי בית-ספרו. עמדו בני סמכא והעידו שהיה מן התלמידים המעולים והחרוצים, באו חוקרים וגלו תעודותיו המצוינות, בדקו ומצאו שהיתה הנהגתו ישרה ואוהבת הסדר כפי בטויי מוריו. ואמרו עליו ועל אביו, שבשעות יום הראשון הפנויות היו עומדים שניהם בגנה שלפני טירתם הקטנה בברלין המערבית והיו מיישרים את ענפי צצי-הפאר שעלו על גובה ידוע הקצוב מראש...

הרי לפנינו זיקה פנימית לסדר, ואל יהא הדבר הזה קל בעינינו. עד כמה שמדת הדייקנות לא תתנגד לכאורה לאופי האמן, כפי שאנו רגילים בו, אשר לאישיות ואשר ל"אדם" שבאמן, ובפרט באמן היהודי הועילה לו מדה זו הרבה, הרבה מאד.

היא הסירה ממנו, כליל, כל שמץ של אי-בטחון. של חוסר האמון בו בעצמו, של ספקנות וחפוש-דרכים. הדייקן, מפני שהוא דייקן, יודע מה לפניו ומה לאחוריו. בעל-סדרים מעמיד צעדים בטוחות בכל. לרבות ב... יהדותו.

ליברמן מגיד מה שאתו. אינו בוש מפני איש. אינו נרתע לאחור. הלא ידוע: הוא נתפרסם כצייר ה"מכוער" דוקא. תמונותיו הראשונות הטילו רעש—לא לבד בכל העולם האמנותי אלא אף במדיני—מחמת הכיעור שבהן. שני ימים רצופים התוכחו בלנדטג הבאווארי אודות תמונות הצייר הצעיר ליברמן, שהרשה לעצמו לבחור לו לנושא תמונותיו את המכוער בה"א הידיעה. אף על פי מצאה האקדמיה הממשלתית לנכון לכבודו באות-כבוד.

ליברמן לא התפעל מכל זה. הוא המשיך לתאר את המכוער, כובסות זקנות בעמלן ורחוב דוזונות בזהמה שלו, גם לאחר ההתקפות. ולא עשה זאת לשם סנסציה—שכן היה בזה משום חדוש בימים ההם... ולא כוון בזה למה שאנו רגילים לקרא "מחאת האמן נגד משטר-העולם הקיים". לא מניה ולא מקציתה. ליברמן אינו מהפכני. בעל-סדרים הוא. את אשר לפניו—הוא רואה ומראה. ומפני שהוא יודע מה לפניו וכתוצאה מזה: מה לעשות—שוב אינו שם לב להתנגדות הקהל ולתהפוכות הזמן. שוב אינו מתפעל מפני כל הכבוד שהעניקו לו אחר-כך ולא מפני—הזקנה.

מאליו מובן, שתקיפות קרה כזו, חסרונה בצדה. יפה אמר רטנוי באחת מרשימות-היומן שלו:

— "פעם אחת ישבתי את ליברמן בחדר-עבודתו והוא קרא לפני מאמר שכתב על ישראלים. משגמר בקש לשמוע חוות-דעתי. אמרתי לו: "כפתור ופרה. אלא שחכיתי כל הזמן למלה אחת ומלה זו לא באה. כוונתי ל"רכות-הלב"..."

וכבר העירו על זאת והדגישו, שליברמן בורח מכל דבר העלול להראות את הרגש. אין לך דבר השנוא עליו יותר מההפלגה, מפנים "בעלי-בטוי". מראשים אופיניים ומצבים דרמטיים.

ובדרך כלל יש להגיד: הוא מסתפק בראייה הכללית. הפרטים טפלים לגבו. ונמצא, שחסרים לו השרטוטים המסוימים במטוה-התאים של העצמים. (אגב: יתכן, שמקור עובדה זו הוא ברוחק-הראות של הצייר. וכבר העירה רחל ווישניצר-ברנישטיין על כך הזכירה חזיון

בשובנו זה לא כבר מתערוכת היובל שנערכה לכבוד יום הולדתו השמונים-וחמש, התפלא מישהו:

— "בן-שמונים ועדיין הוא מצייר, ומארגן, ונואם, ומורה ומנהל את האקדמיה הממשלתית,—אכן איש פלאי הוא!" אמנם, מי שאמר כך לא ידע אותו ואת הטיפוס, אשר ליברמן הוא אחד מבאי-כוחיו היותר אופיניים. את טיפוס איש-המשמעת הפרוסי. מי שתמה על כך לא בקר עוד בביתו הפרטי ולא שמע אותו מרגיע את האורח המשתומם על שפע התמונות העומדות שם תוך כדי עבודה, בבאור כזה: "כל מה שאתה רואה פה, ובביתי בעיר, באקדמיה ובסטודיה, — כל זה: עבודה. אני קם ועובד, ומפסיק, ואוכל, וממשיך, ועובד, ומפסיק, וישן, וממשיך ועובד. כך הורגלתי בכך נתחנכתי. זהו סדר. זהו פרוסי."

וכך גם כתב והעיד על עצמו: "אני בורגני במלוא מובן המלה. אני ישן וסועד ומטייל ומעשן ושותה בירה בזה-אחר-זה. בסדר קבוע. בלי שינויים, ככל פועל-בית-חרושת וכל אכר ממש." הרי מפורש יוצא, שאין כאן שעות של התרוממות-הנפש וסלידה והתרגשות ולעומתם: רגעים של יאוש, אדישות, עצלות ולא-אות. כאן שולטת משמעת חרוצים. לא פחות ולא יותר. ואם אפשר היה לאמר כך, הייתי מסכם, שלא במקרה נעשה הוא, הזקן שבחבורה, גם המצביא שלה. יש דבר-מה סמלי בזה. כשמהדרים פני זקן זה אינם קמים בפני שיבה סתם, אלא בפני שווי-המשקל, המרץ הבלתי-משתנה, האמנות שנעשתה מלאכה ופקודה ויצאה מגדרי ה"חכמה" והבחירה החפשית.

ואם ברצוננו לעמוד על טיבו של הסבא שלנו, מן ההכרח איפוא שנרחיב את הדבור על הדייקנות וחוש-המשמעת והסדר.

ביחוד חובה עלינו, ברצוננו להתחקות על היהודי שבו. כי המדות הללו הלא נראות לנו כאי-יהודיות בהחלט. סבורים אנו כי לנו: הרגש המתגבר וההתלהבות שבמעשה, — ו"להם" התמידיות המדודה והפעולה המיכנית, ובאמת, הצדק בדינו; אין טיפוס של יהודי פידנטי כזה אלא בגולת גרמניה בלבד. פה נתערבבו התחומים ופה התמזגו האינטלגנציה העברית והסדר המערבי.

אשר לליברמן: הוא הנהו דוקא בן הדור, שגמר את המזיגה הזאת. נסתכל, למשל, באבותיו. הם היו מאמידי ברלין, הכניסו מקצוע תעשייה חדש (של אריגה מיכנית) לארץ. צברו הון גדול. אבל מעולם לא עלה על דעתם לנהוג בו מדת פזרנות. החוש היהודי שבהם הראה להם מדי יום ביומו אפקים חדשים להרחבת עסקיהם. בחוש מעשי אופיני-יהודי גלו את המקומות שהניחה להם הרשת הכלכלית להתגדר בהם. אבל החנוך הפרוסי, זה המתבטא בכל מרוצת ההיסטוריה הגרמנית בהערצה בלתי מוגבלת להתגשמות הסדר בה"א הידיעה: לצבא, לחילות, — החנוך הפרוסי הזה, אשר קבלוהו כתנאי קודם ל"התבוללות חיצונית, כביכול, להתאקלמות לתנאי ארץ גלותם, החנוך הזה הוא שגרם להם, שלא יהנו מכל מה שרכשו. הלא ברור: אין לך שעה פנויה ביום ולא יום פנוי בשנה. לא תוכל לצייר לך שעה, שלא יהא תוכנה מיועד וקצוב מראש. ממייל אינו עולה על דעתך, שאולי היית יכול להשתמש בה כפי תשוקתך הזמנית. שרירות לבך לא תוכל להוליכך שולל, מפני שאין שעה מיועדה ל... שרירות-הלב."

ליברמן עדיין מספר, שאביו הרגילו והכריחו לעבודה. לעבודה סתם, אפילו לכשאין תועלתה בצדה. כי הרי אין לך בסביבה פרוסית-

דומה לזה אצל אל-גריקו, – הצייר הספרדי הגדול. בן המאה ה-17 –
 על-ידי פגימה בכח הראות שלו).

יהיה מה שיהיה: ליברמן נשאר נאמן לחוק האמנות: שלא
 להתקרב ביותר אל העצם המצויר. יש אומרים שבכוונה התעלם מן
 האישיות, ופרידלנדר בספרו על ליברמן גודר את הדבר במשפט
 כזה: "נמנע הוא מלתאר כל מה שמושך את לבו ונכנס לחוג רצונו".
 וכוונתו שם אל הנשים. תמונות-האשה של ליברמן, המעידות על
 כך שהוא רוצה להשתמט מכל הפעלה יתרה, סכנה הצפויה לצייר
 דוקא אצל האשה. והלא דבר הוא, שרוב 160 הפורטרטים שלו –
 כמעט ארבע חמישיות – הם ציורי אנשים.

אבל: יש בפרישה זו מן הנושא המפעיל ומן הפרט הטפל
 אולי יותר מבכל דרישה אליהם. כי היא נובעת, אם גם ממקור
 הנדמה לנו כבלתי-אמנותי, הרי ממעין טהור של אישיות זכה וישרה.
 אינו אוהב את ההפלגה מפני שהוא שונא כל דבר המתנגד לפרישות
 וסרבנות. איש ה-צבא, רגש הפרט שלו – מקומו במסתרים. חשוד
 הוא. שמא לשם הצגה הראהו...

בכלל, בולטת אצלו התיחסות של חשדנות כלפי אלה שהוא
 מכיר אותם גם מבפנים. לכן הוא בורת מסביבת האמידים הברלינאים
 ומצייר את הולנדיה, אכריה קצביה ועגלוניה. שם אין לו אלא מה
 שעניו רואות. מה שאין כן בברלין. שם גם הלב יודע...

מטעם דומה לזה המיר ההולנדי וון גוג את ארץ מולדתו בגליל
 פרובנציה. ומטעם המתנגד לזה בתכלית הנגוד ביחורים להם רוב
 ציירינו העכרים את הנושא שהם מכירים אותו היטב, שאת רגשותו
 ואת רגשותיו הם רוצים להראות: את הרחוב שלהם ואת טפוס
 העירה שלהם...

הוא נגרר אחרי המראה הטפסי, שלכאורה אין בו משום
 סודות-הנפש כמוסים, אחרי התנועה הפשוטה של עבודת בעל-
 המלאכה, אחרי החזיון הבהיר של מורטות-אוזים, קולעי-סלים,
 מטליאות-רשתות, כובשות-פירות, בית-למוד לתפירה, בית-ספר
 לפעוטות, אוצר של פשתן וכדומה. ובכל אלה אינו משתדל להראות

מכס ליברמן סטודיה ל"איוב" Max Liebermann

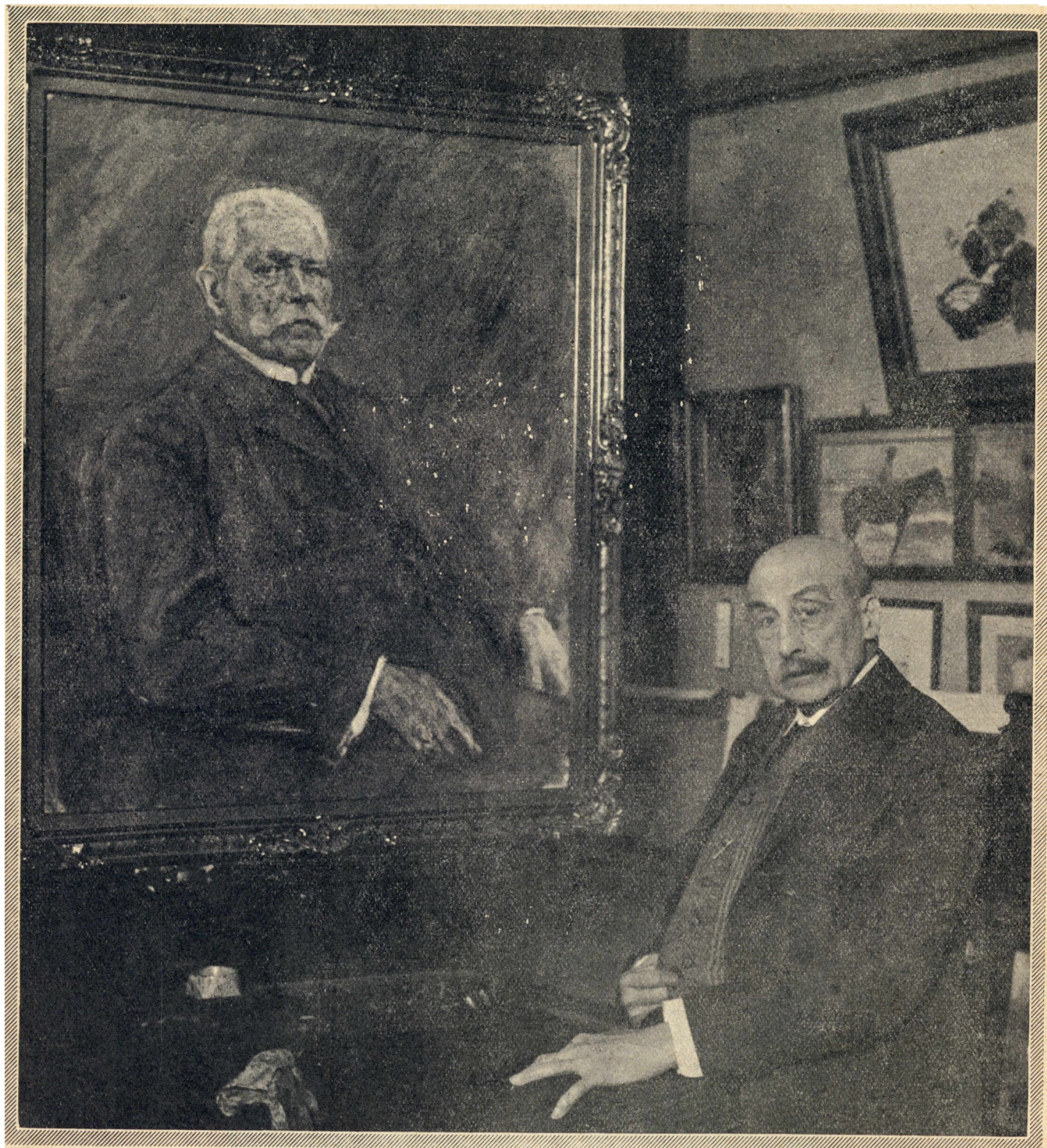
את האופי המיוחד של הנושא. את האינבידואליות, אלא דוקא: את
 חצד השוה שבכל באי-עולם.
 כך נעשה הוא לפשטן הגדול: ככה הנהגו מי שכל נושא שוה
 בעיניו, מי שרק כוח הסתכלותו הוא המוליך אותו ולא מגמותיו
 הצדדיות, שאין להן מגע ישר את אמנות הציור גופה.
 המבורג.

מכס ליברמן גן-ונוה Max Liebermann

Copyright by Franz Hanfstaengl, Munich

Max Liebermann

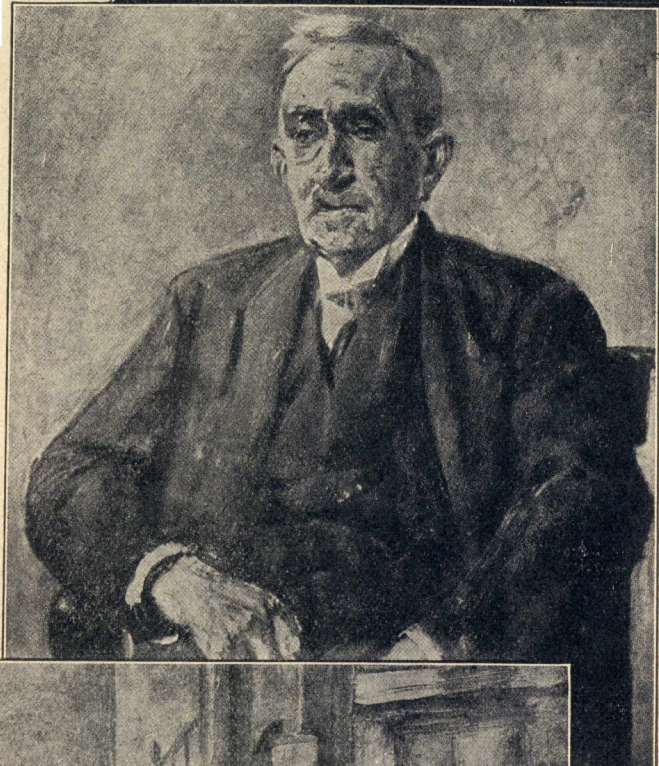
מכס ליברמן מצייר את הינדנבורג

מכס ליברמן

הורי-האמן

אמיל וורבורג

תופרות

Lovis Corinth

חמונת נוף

לוביס קורינת

Copyright by Franz Hanfstaengl, Munich

Vincent van Gogh

חמניות

ו. ון גוג

Copyright by Franz Hanfstaengl, Munich

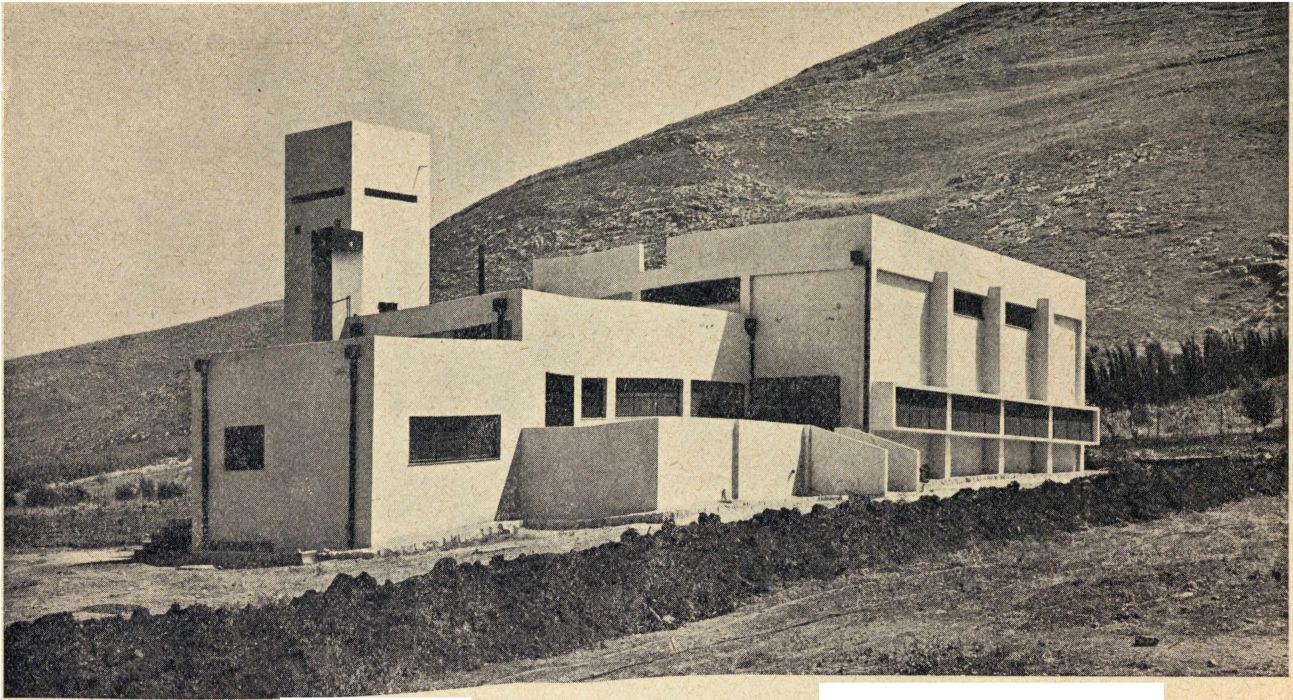

H. Apteker   ח. אפטיקר (עין חרוד)   טבע דומם

H. Apteker   ח. אפטיקר   פנה בעין-חרוד

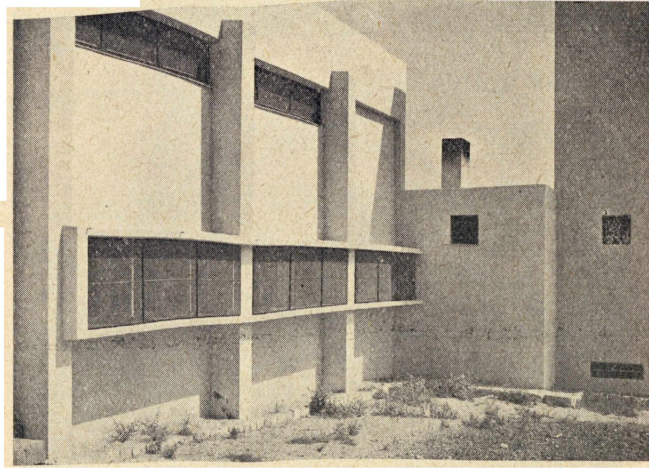

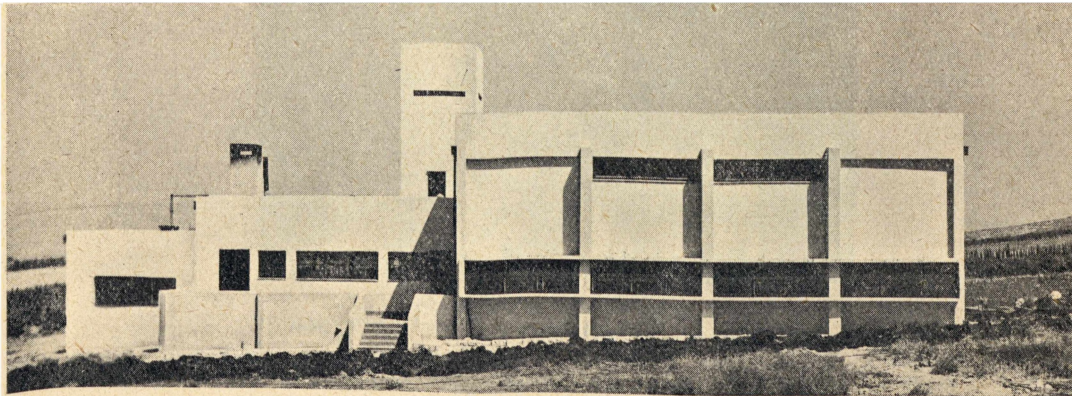
Eng.-Architect L. Krakauer

בית-האוכל בבית אלפא (מראה כללי)

ל. קרקואר

פנה מזרחית-צפונית

Eng.-Architect L. Krakauer

בית-האוכל בבית אלפא (המראה מצד מערב)

ל. קרקואר

ממעמקים (ספור)

— שלום, דודא! הברזל עוד קר לו... הך-הך, קר לו!
באפלה מתרוממות רגע הנכות האפורות מעל לעינים אלכסוניות.
הזיעה נקויה בין קטמי המצח החרוש. נוספת על הסינר הקרוש
וזופת.

אלישבע הזקופה חלבה את הפרה הגולנית הגוצת. היא עומדת
על הסף, מאהילה בכפה על עיניה השחורות.

— אבא, לאכל!

בירכתי הגנה בין שתילי הענבניות וקלחי התירס מזרקפת
האם הגבוהה והחולנית.

על המרפסת הם יושבים ארבעתם. לזגמים ככפות עץ מתוך
קערה אחת.

— חם היום—נאנחת האם בפנים משולהבים.

גדעון מאכיל את נודד, הכלב, מכפו מתחת לשולחן.

— אתמול תבע ממני החנוני את חמשת השילינגים המגיעים
לו...— גונחת האם כסתחמאת.

ואברהם טרס:

— ישלם ראש הועד בעד המחרשה... תקנתי לו... נמלק...

שדה אין לו לאברהם. והוא כואב חרש כאב הארמה. ביום
הג ישב על המרפסת וישא עינים כמהות אל השדות המשתרעים
עד לאופק.

הוא לא קבל אדמה.

פעם לבש את מקטורן השבת ונסע ירושלימה. שוטט יומים
במסדרון המחלקה להתישבות. חכך והשתעל לאגרופו, גמגם רסוקות
בפני הפקיד—והורו כלעומת שבא.

אחר כך כתב זקן המושבה בקשה ארוכה. אברהם חרת עליה
כאצבעותיו הגרומות מערכת זויס וקרסים לחתימה. נתקבלה תשובה:
"בהוסף קרקע בסביבה הזאת יובא גם אברהם איכנוב כחשבון החלוקה".
וקציר רודף קציר. והוא שותק, והכמיה סהבהבת בעינים
האלכסוניות.

וכל עמל האיכנובים מושקע כננה. והגנה מרהיבה עין.
הערגנות—צורות הנדסיות סדודות כחבל. על השכילים—חול ארמדם.

הגנה המפוארת ככל הסביבה. הה, אילו נקדחה כבר הבאר!

בשבת אחרי שנת הצהרים יצא אברהם יחידי אל השדות.
יפשיץ על נבחתו את כובעו הגיווי בעל המצחיה הקשה והשחורה.
קשב רב יקשוב לרשרוש הקסה. בידו יטול ראש שכולת וכדק
בצפרנו המפריאה את קמחיות הגרעין. "כך, כך—נאה היכול! יפה
ביותר חלקתו של זקן-המושב... פודים, פודים יאגור מכל דונם...
מוסים מפותטים לו, וחרישתם חלקת... אין יבלית... אהמה, אילו
היתה לי חלקת כזאת—בידים אעבדנה..."

הוא פוסע בין השכילים. הרוח מכדר את בלוריותו העבותה
מתחת למצחיה. המרחב מרכך את תוי הפנים הזועפים. ריח האדמה
עולה באפו ומעלה זכרונות: כבר רוסו מתבודד... חריקת קילון על
פי הבאר. מיס-מיס... וכאן האדמה צמאה. הכהמות צמאות. האדם
שותה מים דלוחים במשורה... ושם—תלמים מבחיקים בשמנוניותם.
ערכי אביב נוגים. קריאה כבדית הישנה" בבית אבא... אחר כך
סיביר... ובאחד הלילות הניעה הכשורה בדרכים עקלקלות: הארץ
הקדושה. ויצאו ברנל. הלכו באין סוף השלגים ויערות אשוחים. נפלו

מורד הנבעה עמד המושב הקטן. סלעים הצילו עליו. בין הסלעים
פרחו רקפות ענוגות. הצהיבו אטדים עצובים. אל הפסגה טפס
ביח-עלמין זעיר ודומם. החרו החזיקן אחריו הצריפים השחורים.
מעבר לנבעה מזה טפס השמש כדי בוקר. מעל הפסגה התגלגל
היום הסבהיק אל מעבר לפסי הרכבה, על פני השדות המזהיבים,
למרחק שם ירטט האוויר הכחלחל, שם יתרפר הים על סרבדיריונו.
בשעות חורב וצמאון ישאפו הסוסים כנחיריהם את הריח הרחוק של
מרחבי המים. חומי ריר שריך יורדים ממתנם...

במושב הקטן אין מים.

ערב ערב יסעו צעירים יחפים ופרומים בעגלות חורקות והביאו
מים מן הקבוצה הקרובה. בחביות הברזל המחלרות נשתמר עוד טעם הנפט.
עכורים המים ופושרים.

הצריפים נמתדו ברבוע. כאמצע—ככר מיועדת למוסדות
צבוריים. אישם במשרדים מסתוריים שמורה התכנית ומתקדם
תקציב. לפי שעה—תל תלפיות של המזבלה. והחמה מלהמת זאד
תמים עולה...

בקרן שבין שתי צלעות הרבוע—עומד צריפו של אברהם
הנפת, אברהם הגר. בעודו צעיר הוגלה עם כל עדתו אל ערכות
סיביר. בכפר הנדה חמם לאור המדורות את ידיו הנקשות. מתוך
יללת הסופה בטיגה שמע כברור את האמת מפי אלהי הברית
הישנה. ברכבות נפים טסה הסופה על פני הערכות. תנתח שכול
ויתמות לתוך כל נקיק וסוכך. האדם שותק שם. האדם קטן וכודר.
והאמת קרחונית ועקשנית. והיא נתקננה בלב הגולים...

מסיביר לארץ המוכחחת. כאן לזהט חמסין. פלחים מוכרכים
על מרבד קטן מתפללים תחת כפת השמים. במחרשה הם רותמים
את הנמל ואת אשתם. והישראלים" חולמים על מרקטור וחורשים
בפרדות. הפרות עומדות ברפת-כיסון והאנשים גרים בצריף...

ובצריף הקטן יש סדקים. ובכל זאת נאצר בתוכו ריח השאור
והירקות הככושים. והגרר מחופה טפסנים סרוגי-ציצים.

בעומק החצר עומדת המפחה. עם בוקר, בדעוך הכוכבים מניע
גדעון הקטן את המפות. כובעו הגדול נשמט מראשו על עיני ואזינו.
בודק אברהם בידיו השעירות את החשוקים, את פרסות הברזל,
את החרמשים.

כמפחה אפלה ופיה, מחפליץ על הסדן הברזל המלובן.

אברהם צמח כבת אחת ונבל...

הקורנם כחעופף בידו. פעיות ראשונות מרעידות את האוויר
הצונן. גדעון יקשוב ויפתל את גופתו הדקה על רצועת המפות.
צלילים וניצוצות.

המזרח מוריד.

נובחים כלבים, חרנגולים מוחאים כנף על סולמות הרפתים.
העדר מתאסף על המזבלה.

המושב מתעורר.

עולה השמש כמלובן על סדן התכלת.

בצעדים מתונים עובר נתנאל. קפוטתו השחורה מרוכסת
ומבדיקה: אחד שהוא שלשה—שוחט, חזן ומזכיר הועד.

— שלום, אברהם, המעט ממך חום היום, כי תגדילנו במפוח?
קולו עליו ואפיטרופסי.

אברהם מסתכל בו בועף. וכאילו ינחש את הרהוריו השפונים.
— אני הלכתי אחרי אבי. לי לא היה קשה. אבי פקח את
עיני... אך הוא עצמו שמע את הקול מבפנים... מבעמקים. כן, חזק
היה הקול—רעם! ומאז לא קלטה אזנו שום הר אחר... אולם אני?
לי נקל היה הדבר... בטיגה ראיתי פעם: זאכים טרפו את דודי,
יוהן. בהיותו שסוע כבר, צעק: שמע ישראל!
אמרתיו: גם עלי להגיע למדרגה כזאת! כן, רחוקה הדרך
מרחק...

אלישבע סוככת בחצר. גוערת בועף כנורד המתלבט לרגליה.
אין היא אוהבת כשאבנר מסיח עם אביה ב"ענינים" אלה. זה
סגפך אותה.
ואבנר—דוקא נכר ירוע זה מושך אותה. דומה: מאלישבע
נודף ריח קל של לחם אפוי וכירים.
היא איננה מתכוננת בו, ככיכול. והוא מבחין כל תנועה
בגופה הנמיש. שפמו הצהבהב והעשוי רוטט בזוויות הפה.
— אלא מה, מר אברהם, ארמה חסרה... קרקע—זהו עיקר
העיקרים...

אבנר פורט בצדיה על הנימה הכמוסה.
אברהם מתעזת:
— הישראלים פכחים המה. וכאן התנפלו על האדמה והשתכרו...
אה, אמא אדמה—יין שרף! ראשים מפוכחים אינם רגילים... הלטיבי
אדמה אתם... ואת ירושלים שכחתם. את הדת שכחתם. תולמים את
השממה—ואינם מתפללים... ומים אין. והאדמה צמאה... אה, אמא
אדמה המשכרת!

לפרקים יש והשיג אברהם לוג ספירט מהול בצמחים חריפים
— ושמה לשכרה. באפלוזית הלידה יראה בעד החלון צלל המרצד על
כתלי הצריף.

— אוך—אוך! הגשמה מתפקת! מארה—מארה היא הרוכצת
לפתחי לבי! בצבת אני... ברשת אני מפרפר!
יככה נוחרת ומחלחלת בגרונו ותרעיד את זקנו. על הרצפה
יתנפל ובצפרניו ישרוט וייליל.
אשתו נוחנת עליו. תופשת בידה החלשות בכתפיו הרועדות.
— די לך, אברהם! נו, אלהים עמך! די...
עיני טירוף יתן בה.

— זידיים! כשבים נפלת! אין אויר לנשימה! הכו בזידיים!
תפסו את כל האדמה, את כל כדור האדמה... אין קרקע... היכן
חלקתי? אר—אוך! אמא אדמה?

אותה שעה נלחצת אלישבע בכל גוה אל אבנר. השיחים
הגבוהים יסתורו. עלובה היא ומרתיתה. לכל יככה היא מחוירה.
אימת סרחקים נופלת עליה. משהו מבעית מהרד והיא מתחננת:
— כואה, אבנר, נלך מכאן... כבקשה—נתרחק מכאן.
על הגורן מתלחשים זוגות. רסיסי-צחוק נבלעים כלילה. הסהר
קושר כחרי-נוגה לנכטה. נוכטים נענועים בלב לאור הכוכבים. אבנר
מסלסל כטנור הזוי:

אם לא עשב בר
הייתי בשרה...

ומרחוק גישאת צעקה פראית:
— הניחו לי... זאב ערבות אני! אש רותחת בעורקי. אר—אוך!
שמן נאלח...

אלישע בוכה הרש.

כושלים. סועטים נשאר כחיים. בין השרידים בחר בה, כ"בפה" שלו.
עכשיו חולה היא—חולת אדמה אף היא. כלית ברירה אחז במקצוע
הארעי אשר למד בסיביר: מפחה. יש עבודה, תודה לא. וגם גרוען
עוזר. אבל... אחמה, ככרת אדמה אילו ניתנה לו!
ועוד ערגון כמוס לו לאברהם: חתן יהודי לאלישבע. הוא בקר
בעיר בעדת הנרים: לא מצאו חן בעיניו. חוחולים המה, ואילו הוא
מפלך פָּרָם.

והבחורים כמושב—דומה, לכם גם בה, באלישבע שלו. בשכת
היא הולכת עם כל הצעירים אל הקבוצה, בנשפים רוקדת "הורה",
סדרכת עברית מצלצלת—ובכל זאת... מכאיב הדבר. ועוד: הצעירים
אינם אדוקים בדת. לבית הכנסת אינם כאים. מעשנים בשכת... אך
עובדים יפה—ואף על פי כן ידיהם עדינות. ובקבוצה—קומונה.
משם לא יבוא חתן. אך אילו היה לו שדה... הה, ככרת אדמה!
מינה עמומה גוברת בלב. בהשכמת הבוקר יראה תימרות
אבק מאפירות. יתרות העץ של הסחרשות נשרכות בתלמי הדרך
המובילה לשרות. בלבו תתגלד איכה קרירה לאנשים האלה. לבחורים
השזופים, לבחורה הרוכבת על סוסה כשרגליה תלויות לצד אחד
דרך ירושלי. והוא שותק. ובהעלמם יורק על כפו הקעורה ומיובלת.
נצים עפים.

במוצאי שבת עם ערוב יצא עם ה"בכה" לבקר במשקי
השכנים. בתחלה יכנס לרפת. בצפרנו יקלף גושיש זבל נקרש מעל
זנב הפר ההולנדי, המביט בעינים מאדמות. כאורוה יטפח בכח על
עכוזו של סוס מפותם. יצבות בכח את פיו ויכריחו להתפער ולחשוף
את שניו.

אחר כך יסב אל השולחן בצריפו המלוהט של השכן. זבוכים
מוזמנים בהמוניהם. רומם ישתה כוס חמין. ינגב זיעתו וישתוק שומע
ולא שומע לפטפוטיה של אשתו. זו מתנה בשטף לשון קצפי את
צרותיה: הפרה ממעטת בחלב, שתילי הענגבויות נשרפו בחלקן בחורב,
גדעון קרוב לשנת השלש-עשרה וצריך להכין לו "תבלין"...

אחרי הבקור ישוב אל צריפו וישב על המרפסת. מכטו נעוץ
באופק הבוער. זעות הלסתות הבולטות מתחת לקלף העורומעניות-הקמטים.
מדי שבת יכנס אליו אבנר, השומר הגבוה צהכ הכלורית.
חרד הוא בקפידה לשרידי רוסיותו. "מקצפ" בכל כחו את מדברו.
נועל מגפים גבוהים ולובש חולצה שחורה רקומת צוארון.
לדידו—אברהם הוא "טפוס" שקפץ לחיים מתוך ספריו של
דוסטויבסקי. והוא נהנה מן המימרות הרסוקות והעמיסיות.

ריחות ירק עולים מן הגנה. הריחות מולידיים הרהורים. שעה
ארוכה שותק אברהם ואחר יפליט כדוכר לעצמו:

— אלפים שנה ראו הישראלים את מולדתם באלהים, כעת
יראו את האלהים במולדתם...
קלחי התיים מנענעים בכלוריתם.
— וברושלים שמעתי פעמונים מצלצלים. מכל עבר... והם
מפריעים: אין לשמוע צעדי משיח. כאן לא שומעים. וברוסיה שמעתי...
שם צלצלו כבלים—ולכן שמעתי...

עיניו של אבנר תרות בהסח הדעת אחרי איקונין באיזו פנה
אפלוזית.

— אה, דודא אברהם, הנה עכרת מסיביר לפלשתינה ולבך
שקט ונשמך מישרים... כהיר אתה וקל לך. אינך מסתכל לאחור...
ובלבו חשב: לא, משהו כרסם ודאי את שרשיך—אחרת לא
יתואר... חלי הוא—וכי מה?

על סף הצריפים, המכבצבים כנקודות-אזורים המימות, עומדות נשים עיפות ופורעות שער ומחייכות: — הדם דוכר !..

החינקות היחפים מכימים כזועה בגולגולת השעירה המתרוצצת בחלון הצריף ושואגת...

בשבת ובמזות החג הולך אברהם לבית-הכנסת. בקרן זווית ישב עמוק במלית זכירו ה"סידור" עם תרגום רומי. עיניו ופניו יפכו דהילו ותמימות. הרי זהו נתנאלי מזכיר-הועד! וכאן אחר הוא. הוא מתנוקע על יד העמוד וצ'לירי-יגון תמוהים משתפכים בקולו. גופו המגודל של אברהם מעיק עליו. דומה הוא לילד קטן. פניו כבושות בקרקע והוא שותק. — שכחא טבא!

הוא מתחמק בחשאי. המתפללים פוסעים מדודות ונהנים מהשראה מיוחדת.

כאחד הימים באה למושב ועדה מיוחדת מירושלים. התיעצה עם זקן הכפר ויצאה לביקור בכפר הערבי הסמוך. סקרנס אברהם במפתח ורואה בגלוש האוטו המכהיק לעבר השדות. הנה... דבר מה מתרחש כאן. אדמה תתוסף... הנה יבוא גם תור... הן, נחוץ יהא לקנות מחרשה וסוס אחד... הן-הן! גצים עפים. גרעון מפתל את גופתו בחפזון. המפוח מלכה. על פניו של אברהם שפוך רוד... העינים האלכמוניות רואות כבר אדמת-בור מהעלפת. קרובה, אהובה... אח, אמא אדמה!

ימים חולפים, ירחים נוקפים—אין חדשות. זקן המושב ממגנס:

— יש קושיים... אין הדבר קל ביותר... אך בודאי ובודאי... שוב נשטט הקרקע מתחת לרגלים. שנאה כבושה בלב. ריק.

יצחק עוגן

הַאָהָד וְצֵלוֹ

(פרק מ"שבעת אחי')

וְאָהָד שְׂצֵלָה בְּעֵשֶׂן הַמְּגוֹרָר

בַּחֲדָרֹ הַגָּמִיד שְׁקָרְכוּ קִירוֹתָיו

וְחִמָּה אֶת רֵאשׁוֹ כִּירוֹ הַמְּגֻרָמֶת —

מֵה זֶה הֵלֵב הַמּוֹנֶה צְצִילוֹתָיו

בְּלוֹחֵשׁ עַל בְּאֵר־חֲרָבוֹת עֲמֻקָּה,

בְּעוֹנֵרָה בְּהָרֹז בְּכַת קוֹל עוֹמָמֶת.

מִי אִמָּה הַקּוֹרָא מְנִי גִיד, מְנִי יָד,

הַמְּפַמְקִי, בְּכּוֹכֵב בְּשִׁחְקִים, בְּפִשָּׁר,

כִּי שְׂלוֹב וְנִעְלָה מִלְּבִי כְּאָהָד ?

מִי הִבְהִיל אֶת הַגּוֹ בְּפּוֹלְטָמוֹ אֶל תַּחֲוֶה

לְשִׁחָן, לְמַנוּחָה וְלִזְהַת הַעֲשָׂן ?

מִי אִמָּה הַזּוֹעֵף בִּי וְרָן

וּפּוֹשֵׁר עֵין תְּהוֹם בְּאִפְיָלָה ?

מִי מְזַג בִּי שְׁנֵעוֹן הַרִיסָה מִתְּהוֹלָל

וּבְכִלְצִי בְּלִיר ?

מִי אִמָּה הַמּוֹלֵךְ עַל אֲנֹת־רְצוֹנִי

וְסוֹגֵר בְּכַפּוֹ הַמְּמוֹצָה רְעִיוֹנִי,

הַמְּפַקֵּד עַל גּוֹפִי לְעִבּוֹר בְּסָף

בְּמַוְרֵי הַדּוֹרוֹת הַנְּעוֹצִים בְּמַתְשָׁף,

מִזְוָרְמִי כְּנִיֵּק לְלֵב שְׁחוֹר

לְרֵעוֹף חֲלִיפּוֹת וְלֵאזֹר,

אברהם שחה לשכרה.

עבר הקציר, עגלות מלאות חובלו הגורנה.

אברהם איננו יוצא מפתח המפחה. מה לו ומי לו בכל הרעש הזה?

כאחד הלילות קמה כחלה.

אבגר ירה תכופות מרובהו. מחיק הלילה פרצו תרועות-פרא. התנפלות.

נחאסף המושב כולו בכית הכנסת. התרוצצו הנכרים בחצר. הלכה וגדלה מרחוק הצוחה. שרקו כדורים באופל. ככו ילדים. הנשים היו חורות ורוערות. הצעירים הזדיינו בכל הבא ביד.

אברהם עמד בחצר והתכונן בעיני-שקט קרירות בנעשה. איש לא שם אליו לב.

לשון אש הכליחה מרחוק. רבצה וניתרה למעלה, לאופל. ענות ילל. המון צללים מסכיב לאש. הלכה המרורה וגדלה. תימר עשן. הגורן הוצתה.

החזירו הנכרים וידיהם רפו. הנשים ספקו כף. עמל השנה עולה כאש.

ואברהם איננו זע. וכי חלק לו ונחלה?

עולה האש. עיניו נפחחות לרוחה.

זנק ממקומו בשאנה:

— מה נצבתם כאן דום? הגורן בוערת! וכי אינכם רואים הקציר בסכנה—הקציר...

שכרון לילה ואדמה נוסך עליו. חטף את הרובה מירי אחד הצעירים. שלחה אליו אלישבע את ידיה... החזו קללה נמרצת ופרץ מן החצר. רצות רגליו היחפות. על פני קוצים וברקנים. הוא נבלע בחשכה.

והגורן בוערת...

עם בוקר מצאו כאש את גופתו המפוחסת...

הֲיִיֹת בְּחֵשֶׁק מִתְּגוֹלָל בְּסִדְרוֹן

אֲשֶׁרֵי עֲנָנִים וּמַתְקֵי אֲבִדוֹן ?

כִּי תַפְצְמֵי תִיֹת הָאָדָם תִּשְׁרִיט

הַיּוֹצֵר אֶת עֲצָמוֹ, מִתּוֹכּוֹ מְתַפַּבֵּשׁ,

הַמְּנַשֵּׁר אֹרֶךְ דָּמוֹ כְּגִשְׁרֵי שֶׁל אֵשׁ

עַל תְּהוֹם הָרֵאשִׁית וְהָאֲמִרָת,

כִּי אֶהְיֶה הַשְּׂוֹעָה הָאֲלֵמֶת מְפֹאֵב

הַהוֹפֵכָה בְּהִדָּה נִדְנָדוֹי שֶׁל הֵלֵב

לְגוֹרֵל הַשְּׂלוֹב בְּאֵין־סוֹף שֶׁל הַיָּקוּם.

כִּי אֵהִי יַד־רְצוֹן הַמּוֹנֶת בְּכִלְי —

לִירֵיוֹם מְקַצְתּוֹ שֶׁל הַבְּלִי,

לְקַפְּיאוּ בְּצוּרָה, לְרַתְּקוּ בְּחַחוּם.

בְּאֵדָם לְהוֹיֹת אֵלֵי, לְנַשֵּׁן בְּקוֹר־אוֹר
בְּאֵנָם הַלְּכָבוֹת הַמְּהַבִּיל אֶל עֵבִים
וּבְרִטְט אֵין חֲלוּף שֶׁל אֵלִים נִרְהָבִים
לְכַחֵיל בְּסַעְרָה אֶת הַצֶּאֱן הַנֶּרְקֵד
לְמִדְוֶרֶת שְׁמֵוֹן, הַחֲהוּוֹת־אֵין טַעְצוֹר
כִּי עַד אֵלֵי עַד —

אֵי אַפְנָה מְזַהַקֵר סְמוּלֵי
מִשְׁהוּ כִי גֵרָל וְאִינְנו שְׁלֵי,
צֶל־צֶלְלִים, הַד וְנִטָּה בְּצִינָה
מַחְנֻנְכָה תְּשִׁאִית, שְׁשִׁפְתָּה שְׁפַת גְּלוֹים
וְרַעְדֵי אֲנָדֶת־אֵלִילִים עַתִּיקָה;
הַמְּצַיֵף אֶת עֵינֵי וְיֹצֵק בְּשִׁרְרִים
אוֹן עֹטֵים לֹא רַמַּק שְׁפוֹרֵן מְרוּצֵי
כְּרוּחוֹת הַמְּדַבֵּר הַרְחָב,
פִּיק לַחוֹת בְּכַרְפֵי הַכּוֹרְעוֹת
בְּתַחֲנוּן לְאֵלֵי הַדוֹרוֹת.
שְׁשִׁטְנֵי אֶדוֹן לְגוֹרֵל הָאֵדָם
וְהַכְּפִישׁ אֶת רֵאשֵׁי בְּאֵבֶק יְסוּתֵי,
לְאֵכִיל אֶת בְּשָׂרֵי לְרַעֲבִים
וְלִהְיוֹת הַפּוֹרֵף בְּעֶדְרֵי כָּל הַחַיִּים...

הַמְּגַחֵד עַת אֲשֶׁף
אֶת לְבֵי הַנְּאוֹר,
וּמְפִסּוֹ בְּקַצֵּת אוֹר
וְרַנְנָה;
אֶקְרָאוּ—לֹא יִתְגַּל,
אִם אֶתְדַּל—
וְעָנָה.

כִּי אַתָּה הַקּוֹרָא מִנִּי גֵיד, מִנִּי יָד,
הַסְּעֵמִיק, כְּכֹזֵב בְּשִׁחְמִים, בְּבִשְׂרֵי,
כִּי שְׁלוּב וְנִעְלָה סְלִבֵי כְּאֶחָד?...

וְהַצֵּל עַל הַקִּיר הַחֲמַפֵּק וְיִשְׁמַע
וְלֹא קָם וְלֹא זָע.
אֶךְ בְּדוּם צֶלִיל הַמְּרֵי הַחֲמַמַח מִלֵּא קוֹמָה
וְיִנְבָּה עַד מְאוֹד.
וְיִרְאֶהוּ הָאִישׁ: צֶל צֶלְמוֹ וְיִוְקְרָה
עֵין חוֹרִים בְּקַדְקֵד.
נִיבַט בּוֹ הַצֵּל וְנִהֵי בְּסַמָּת
מִעֲשֵׂן סַחְנֻזֵל.

מֵאֲנֹת מַחְשָׁפִים לֹא תַחֲמָה כְּרִצוֹן.
שְׁקַט־עַד סַחְחֻזֵל.
וְיִחְלָה כּוֹ הָאִישׁ אֶת עֵינָיו: פְּנִים
שְׁסָנְרוּ עַל אוֹרָם.
כָּל מִיּוֹ בּוֹ תִלָּה, וְנִשְׁמַט הַקְּרַקַּע
מְרַגְלֵי וְיִרְזָקִים.
וְיָקוּ עַד סְאוֹד: עוֹד מְטַט וְיִפְתַּח
וְחֻטֵּב אֶת דְּבָרָי.
וְאִם מָר אוֹ סַחְחֻק—כָּל מִיּוֹ, כָּל מִיּוֹ
הַחֲמַשְׁכּוֹ אֶל הַדוֹ.

אֶךְ הַצֵּל לֹא דַבֵּר אֵלִים הַצֶּלְלִים
בְּשִׁפְתָּם, לְשׁוֹן דוּם.
כְּכִי שֶׁל מִינּוֹק הַחֲנוּק בְּכִיּוֹ.
כְּסַנְוָה כְּאוֹר יוּם.
וְיִרְאֶהוּ הָאִישׁ: צֶל צֶלְמוֹ: וְשִׁקּוּפִים
הַקְּנוּים וְסֻגְנוֹ
לְצִוְרָה—לֹא צִוְרָה שְׁתַּרְנְגָה סַנְלָכָה.
וְהַנְּלָם לֹא הוּא.
שְׁדַכֵּר סָה בּוֹ נוֹלֵד וְאֵלֵי הַפְּנָה גַב.
מְדַמּוֹ כִּי יִצָּא וְיִהֵי זֶר.
זֶה פַחְדוֹ. זֶה שְׁשׁוֹנוֹ. זֶה יָדִיד.
זֶה שׁוֹנָא בְּמִיּוֹצֵר.

זֶה מְפֻנּוֹ. זֶה כּוֹ. זֶה גֵרָל לֹא נִרְאָה
וְעָלָה וְרַחַק וְיִשְׁנָה.
צֶל־צוֹחַק סַעְנָה אֶת פְּנֵי סְמוּלֵי
נְעוּיֹת בְּצַחֻקוֹ.
וְהָאִישׁ גַּתְרַעַד וְקַפֵּא. כְּעִלּוּט בְּאֵדִים
הוּא רְאָה, לֹא רְאָה אֶת הַכֵּל.
אֶךְ עוֹד רְנַע וְזַע כֹּל סְכִיבוֹ, וְיִצָּא כָּל תַּרְדּוֹ
בְּקַחוּלֵי.

אֵי אֲנִי? אֵי אַתָּה שְׁהַנְּדֵד רַק צֶלִי,
צֶל גּוּפֵי הַשְּׁקוּף הָאֶפֶל?
כִּי נִרְעַד? כִּי צוֹחַק חֲרִישִׁית? כִּי סַגֵּר כְּכַפּוֹ
הָאֵדָם הַמְּנִירָה וְהַלִּיל?—
עֲמוּד! אֵל תִּנַּע! הַתְּשַׁמַּע אֶת הַצֶּוֹ!
הוּא גָבֵה וְהַקְּדִיר וְקָרֵב.
וְיַחֲבֵק זֶה אֶת זֶה. נִכְלָעוּ זֶה כְּזֶה.
לֹא הַכֵּר כִּי אֵדָם וְכִי צֶל.
לֹא הַכִּיר גַּם הַלִּיל.
הָאֶחָד שִׁישַׁב בְּחַרְדוֹ הַנְּסִיד —

ס פ ו ר י ם

(מתוך הקובץ 'בבנינה של החומה המינית')

השכן

על המשלים

רכים המתרעמים על שדכריי-החכמים אינם אלא משלים. שאין לעשותם שימוש בחיי-יום-יום ונמצא שאין בידנו אלא משלים בלבד. כשהחכם בא ואומר: 'קום וְקַבְּרָה' אין דעתו מכוונת לכך. שחקום ותלך למעבר מזה. מה שיכולת סוף-סוף להוציא לפעולות. אילו תוצאת-הדרך הייתה ראויה לכך, אלא דעתו מכוונה לאיזה שם שבאגדה. למשהו קצום מידעתינו. למשהו שגם החכם אינו יודע להגדירו בכירור יותר. למשהו שאין אנו יכולים להסתייע בו כאן סיוע כלשהו. שהרי לאמתו של דבר כל המשלים אינם מבקשים אלא לומר שְׂקָה שאינו ניתן לתפיסה אינו ניתן לתפיסה, דבר הידוע לנו משכבר. אך כל מה שאנו מתייגעים בו יוֹסִיּוּם, אלה הם דברים אחרים.

על כך אמר האחד: המרוניה שלכם על שום מה? אילו הלכתם בדרך-המשלים סופכם שהייתם נעשים עצמכם משלים וכך הייתם נפטרים סיגיוות-יום-יום.

- אמר האחר: נְבִרָה זה עם זה. שגם אמירתך אינה אלא מְשָׁל.
- אמר הראשון: אתה שזכית.
- אמר האחרון: לצערי במשל לבר.
- אמר הראשון: לא, בממש; במשל הפקדת.

הגשר

קרוש הייתי וקר. הייתי גשר. על גבי תהום הוטלתי. מכאן ננעצו קצוות-הרגלים ומכאן הירים. תקעתי את עצמי לחקר המתפורר והולך. כנפי מעילי התנופפו לעברי. במעמקים רעש נחל-האלתיות הקפוא. כל תייר לא נתעה לרְקָה זו שאין דרך בה. הגשר לא נרשם עדיין בפפות. כך הוטלתי והמתנתי. בעל כרחי המתנתי. שכן גשר שהותקן פעם אינו פוסק מהיות גשר אלא אם כן נדרר תחילה.

פעם אחת לפנות-ערב-האם הערב הראשון. האם הערב האלף; אין אני יודע-הרהורי שימשו בערכוביה. נתעגלו והוסיפו סחור סחור לפנות ערב בקיץ, כשרעש-הנחל האפיל יותר, שמעתי פסיעתו של אדם! אֵלֵי, אֵלֵי. — יְקוֹף עצמך הגשר, תהא עמירתך מתוקנת. קורה ללא מעקה, הַחֲזֵק את שהפקירו לַיָּד. יִשָּׁר כְּלֵי מַשִּׁים את פִּיק־צַעְדוֹ ואם ימער הגלגל וכאלהי-התרים ליבשה תשליכנו.

הוא בא, הקיש בי בחוד-הכרזל של מקליו, אחר כך הניף בו את כנפי-מעילי וסידר אותן עלי. הוא הטיל את החוד לתוך סבך-שערותי והחוד מוטל היה שם, כשהאיש מסתכל כנראה פרא לכלי רוחותיו. שעה ארוכה. אחר כך-דוקה כשהלמתי על הר ועמק-קפץ בשתי רגליו באמצעית-גופי שלי. סמר בשרי מכאב פרוע ולא ידעתי עד מה. מי היה כאן? תינוק? חלום? אורב בדרכים? טורף נפשו בכפו? מסית ומדיח? משמיד? הפכתי את פני לראותו פנים. — גשר הופך פניו? עד שאני הופך פני ואני מדרדר, נדררתי ונשתמטתי דקור-החצצים המחודדים, שהסתכלו בי תמיד מתוך המים הגועשים בשלוח מרוכה כל כך.

עסק שלי מוטל כולו על שכמי, שתי עלמות עם מכונת-כתיבה ופנקסי-העסקים בפרוזדור, תְּרִי שלי עם שלחן-כתיבה, קופה, שלחן-מועצות, כורסות-קלוב וטליופון — הרי כל מנגנון-העבודה שלי. כדרך שמירוורו פשוט, כך נהילו קל. אני צעיר מאד ועסקי מתגוללים לפני והולכים. אין אני מתרעם, איני מתרעם.

מראש-השנה שָׁכַר אחד אבך את הדירה הקטנה שבסמוך לי, שעמדה פנויה ושאני ברישולי הסמתי שעה ארוכה בשכירתה. אף כאן חדר ופרוזדור, אך גם מטבח כתוספת להם. — יכול שהייתי זקוק לחדר ולפרוזדור — לא אחת נתיגעו שתי העלמות שלי מרכיבי של טרחה — אך אותו מטבח מה תועלתו לי. ובשל אותו פפקוק קטן הנחתי לו לאתר שיטול את הדירה מתחת ידי. עכשיו משוקע שם אותו אבך. הָרַם שטו. מה עשייתו שם, אין אני יודע. על גבי הרלת כתוב 'משרד-הרם'. חקרתי וררשתי וסופי שהעליתי, שהעסק שלו דומה לשלי. אין להתרות מפני מתן-אשראי, שהרי הכתוב מרכר באדם צעיר המבקש עילוי לעצמו ושאוילי צפויים עתידות לענינו שלו, אך אין מרזין לְזַכְּלוֹ באשראי דוקה, שהרי קרוב לודאי, שכפי שעה אין עדיין רכוש בנמצא. כדרך הידיעות שנמסרות בשעה שאין יודעין דבר.

עתים שהרם מוזמן לי על המדרגות, דומה שהוא נחפו תמיד בתכלית, הוא עובד על ידי דרך רפרוף ממש. לא ראיתיו עדיין ראייה מתוקנת, מפתח-המשרד מוכן בידו. כהרף עין פתח את הרלת. כזנבו של חולד התחמק פנימה ושוב עמידתי לפני הטבלה: 'משרד-הרם', שקראתי וחורתי וקראתי בה פי כמה וכמה, משהיא ראויה.

הקירות הדקיס-עלובים מנלים כבשונו של האדם העובד, אך חופים על הקשע. המליופון שלי נתון על גבי קיר-החדר, התוחם ביני ובין שכני. אך אין אני מכליט אותה העובדה אלא בשל האירוניה המיוחדת שבה. כי אילו היה גם אותו כלי נתון על גבי הקיר שכנגד, היה הכל נשמע בדירה הסמוכה. הָרַתִּי את עצמי מלפרוש ליד המליופון בשמותיהם של לקוחותי, אך פשיטא שאין צריך ערכה מרובה, כדי להקיש על השמות מתוך דרכי-דיבור אֶפְיִים שאי אתה יכול להפטר מהם לחלוטין. — פרקים שאני מכרכר, כשקונכות-השמיטה נתונה בידו, מתרדה על בהונת רגלי סחור-סחור לסכשיר וסופי שאיני יכול ללא להפקיר את הסודות.

ודאי שמשום כך נעשות החלטותי העסקיות מפוקפקות, וקולי מרתת והולך. הרם מה עשייתו בשעה שאני מטלפן? אילו ביקשתי לעצמי דרך של הפלגה-ולפרקים מרובים מחויב אתה באותה דרך, אם רצונך להגיע לכלל-בהירות — יכול הייתי לומר: אין הרם צריך במליופון, הוא משתמש בשלי, הוא הסמיך את הספה שלו אל הקיר ומאזין, ואילו אני מחויב, כל כמה שהצלצול נשמע, אני אנוס לרוץ למליופון, לקבל משאלותיהם של הלקוחות, לפסוק החלטות של משקל, לטרוח במעשי-פתחי בשיעור מופלג — ולכל לראש ליתן כל אותה שעה שלא בסכוון דין וחשבון מבעד לקיר-חדרו של הרם. ושמא אין הוא ממתין אפילו למיומה של השיחה, אלא כשהוא שומע את הפסקה המעמידתו על בירוורו של המאורע במדה מספקת, הוא עומד על רגליו ומרפרף כדרכו דרך העיר ועד שאני חולה את קונכית-השמיטה הוא עומד מוכן ומוזמן לשַׁבֵּל דרכי.

פני הדור

(סוף)

המקבלים ידיעות על הנעשה בשטחים שונים של מפעל תעשייתי גדול. במערכה שניה אנו רואים אנשים בתלבושת צהובה. הן הראשונים והן האחרונים חסרי-שם ופרצוף. הם ידועים לנו רק לפי מספרים: איש-תכלת ראשון, איש תכלת שני, איש-צהובות ראשון וכו'. באוטומטיות גמורה הם מקבלים את הידיעות, במיכניות מאורגנת להפליא הם מנהלים את המפעל הכביר, והפועלים לא כל שכן. יהאם שתי העינים—שואלת אם—שנעשו חסרות-תנועה בגלל ההשגחה התמידית בשופרת-הבקורת, זהו בני-? והאם היר, הגדלה ההולכת על חשבון הגוף כלו, זהו אחי-?—שואלת שניה.

אבל—מה מציץ האכספרסיוניסט, מבקר המציאות, לאחר שהתחוללה קטסטרופה, שהעבירה מהעולם אלפי עובדים בבית-החרושת? מהי האידיאולוגיה החברתית של הגביר הראשי, בעל-המיליארדים הצעיר, שמסר את בית-החרושת לידי פועליו ועשם שותפים לרָחֵמוֹ—עכשיו, כשצריך להקים את ההריסות. לארגן מחדש?—על ההריסות נקים מושבות, אתם תהיו חפשים מעול השרות והָרוּחַ, עובדי-אדמה עם תצרוכת דלה וחופש של אנשים בני-חורין. הדרך מהגיהנם של זמננו, המנון את האינדיבידואליות, את האישיות החפשית, מובילה לפשטות הכפרית—זוהי הנוסחה הראשונה והרגילה של הרוסואיזם. אולם, בשעה שהמציאות לועגת לפשטות, שלילת-המציאות עוברת לקוטב הנגדי של האסקטיזם—שלילת קיום האדם בכלל, וכך גם מסיים קיזור את החלק השני של המחזה: בסוף החלק השני, כשעומדת לפרוץ מהפכה, המחבר מהריב את המפעל, והמשתתף החי האחרון צועק מתוך החורבן, המתחולל על הבמה. — הגיע יום המשפט הגדול. השתמשו במכשירים שלכם לכולת את עצמכם.

קיזור, ככל חבריו לעט ולדעה, נתן לנו לא את הטרגדיה של זמננו, כי אם את הטרגדיה של האינטליגנט האירופי, אשר הוטל לתוך מערבולת המאה העשרים. כשהוא מנותק, הן מהבורגנות, המחייבת את המציאות הקיימת ומשתדלת בכל האמצעים שבידיה לשמור עליה, והן מהפרוליטריון, השולל מציאות זו ומתארגן בתחומיה.

עם גסיסתו של האכספרסיוניזם נסתם הגולל על החפשים האמנותיים, המענינים, בלי כל ספק, שבהם היתה עשירה התקופה האחרונה. בעל המאה השתלט שוב על הדעה האמנותית ועם יציבות הקפיטליזם התחיל לדרוש גם יצוב באמנות. האמנים, שרצו להמשיך בכנות את שלילת-המציאות התקשרו עם מלחמת אותו החלק, החותר לקראת שנוי-המציאות.

אולם, הפרובלימות הללו דורשות טפול מיוחד ואין לעמוד עליהן במסגרת מאמרים זו. ובראש וראשונה הן מצריכות קביעת מצע סוציולוגי מסוים לחקירת תופעות האמנות. אם בסקירה היסטורית אפשר היה להסתפק בלעדו, הרי מן הנמנע לפסוח עליו לכשנעבור לדון בהתרחשויות שאנו עדים להן או משתתפים בהן. מכל מקום לא נוכל לעשות זאת הפעם.

1
בפרקים הקודמים נסיתי להבליט את שלילת-המציאות כקריסודי בתפיסת-עולמה של האמנות המודרנית, על כל פנים בזרמיה העיקריים, החל מערב המלחמה וכלה בשנת 1925, כשכבר הסתמנה בבהירות היציבות של התקופה הזאת. אפס, לא רק המציאות כלה, המביאה בתהליך התפתחותה לידי כך, שמתוכה מופיעים שולליה, אלא גם שלילת-המציאות יש לה תמיד שני פנים, אשר אחד מהם פונה אל העבר והשני אל העתיד. כבר באמצע המאה הי"ט רשם משורר פרחי-הרע, שרל בודלר, ביומנו:

העולם הולך ומתקרב אל קצו... אנחנו כלים והולכים בגלל אותו דבר, שבאמצעותו קוינו לחיות. המכניזציה תהפוך אותנו לאמריקניים והקידמה תביא לידי אטרופיה של הרוחני במדה כזו, עד כי החלומות האופטימיים ביותר של מחללי-הקודש ומתנגדי-הטבע לא יוכלו להדמות לתוצאות הממשיות.

טעות תהי מצדנו לחשוב שהנבואה הזאת היתה רק הלך-רוח של משורר-מתבודד, המתיחד בערוגות פרחי-הרע, שהוא טפח וגידל רק בשביל עצמו. כדברים הללו נאמרו אז ע"י סופרים, אמנים והוגי-דעות רבים, שנתנו בטוי להתנגדות הפסיבית של חלק הגון מהאינטליגנציה לסדרים החדשים בחברה הצרפתית.

הרי, באותן השנים ראו שוללי-מציאות אחרים, שהתכנסו סביב מרכז ואנגלס, דוקא במכניזציה ובאמריקניזציה את המצע להתהוותו של אותו הכוח, העומד לשנות את ערכי-החברה ולפתוח אפקי חיים ויצירה חדשים דוקא ע"י ארגון ושכלול המכניזציה המקוללת.

על כן מובן, שלא בהיסח-הדעת פתחתי מערכת מאמרים זו ב"ן י"ק רוטו, הרוסואיזם, שזה מכבר חדל להיות השקפת-עולם מדעית, נשאר שולט בלבבות כתפיסת חיים סוציאלית-פסיכולוגית. וזה נכון, לא רק לגבי מחפשי אלהים השונים, לא רק לגבי המיסטיקים והאוקולטיסטים של תקופתנו, אלא גם לגבי זרם אמנותי-פוליטי כה סוער ומסעיר בשעתו, כמו האכספרסיוניזם הגרמני בשנות המהפכה, כשעדיין היה מקום לקוות, כי מעמד הפועלים בגרמניה יכפר על עוון אוגוסט 1914, פירסם סטיפאן צווייג את אחד ממאמריו היפים: "רוסו מורה העתיד", ואמנם, רוחו, של אפוסטול-הטבע רחפה במרומי הפרנס כמנצח על מחולות חורבן המערב, המלווים במנגינה הפרימיטיבית ביותר—בג'ז-בנד של מהפכה המונית.

הזרם המהפכני ביותר באמנות האירופית שלאחר המלחמה—האכספרסיוניזם—גם הוא לא היה מבחינה אידיאולוגית אלא רוסואיזם במהדורה חדשה.

במשטר של זמננו, כפי שהוא מתואר בדרמות של גיאורג קיזור, אין מקום לאישיות חפשית. כל הגבורים אינם אלא טפוסים כוללים של שכבה או מעמד, אוטומטים מיכניים, נוסחאות טכניות-סוציאליות: בעל מיליונים, מנהלי-מפעלים, פועלים, חיילים. בדרמה "גז" אנו רואים ליד שלחנות באולם-ביטון אנשים עדויים תכלת.

באין
מוצא.

אמונה וחיים

הגלויים הדתיים השונים של האנושיות אינם נושאים אופי החלטי כי אם יחסי. צורת כל-גלוי מותנית היא מהתקופה, הפסיכיקה והמדרגה התרבותית של העם, נושא רעיון הגלוי. תכלית הגלוי היא: חנוך היחידים והחברה כולה, הרמתם לירי מדרגה תרבותית יותר גבוהה—מדרגות בדרך למטרה הסופית של האנושיות. אבל כל זה מתכוון רק לצורת הגלוי ולא למציאות הרוחנית, המונחת ביסוד הגלוי. היא הנה נצחית. בתוך ההתפתחות הדתית של האנושיות יש להבחין שלש מדרגות ולציין אותן לפי האופי היסודי שלהן: א) אי-חוקיות; ב) חוקיות; ג) חופש או חוקיות פנימית. האופי הראשון של אי-חוקיות נושא הדתיות של האדם הפרימיטיבי. האדם בתקופה הזאת טרם למד להכיר את החוקים, השולטים בחברה ובטבע. בתוך הטבע הוא מרגיש את עצמו מוקף כוחות בלתי ידועים לו, האורבים לו מכל פנה וצד. הפחד מפני הכוחות הנעלמים, הרגשת התלות וההפקרות ביחס לכוחות אלה, שכל קיומו, צערו ושמתו, נתונים בידיהם. המצב הפנימי הזה של האדם הפרימיטיבי יוצר את היסוד לפולחן הדתי שלו. הצורה הדתית הזאת ידועה בשם פוליתאיסמוס. היינו הערצת הכוחות הטבעיים. קיום יסודיים של דתיות זו הם: א) מגיסמוס—הרצון להשפיע על הכוחות על ידי קרבנות, השבעות וכל מיני פעולות מגיות לטובת היחיד והחברה. והכהן המתווך בין הכחות וההכרה הוא גם מכשף וגם רופא. ב) אנימיסמוס—מציין את היחס הבלתי-אמצעי של האדם הפרימיטיבי אל הטבע. הרגשת עצמו בתור אבר בלתי נפרד מהסביבה הטבעית. אין הוא מבדיל בין טבע חי וטבע דומם, הכל חי בשבילו. הכל מדבר להרגשתו ולבו. בכל הוא רואה גלוי של כחות נעלמים. גם היחסים החברתיים של התקופה הזאת נושאים אותו האופי של אי-חוקיות. המלחמה על הקיום, מלחמת הכל כנגד כלם, הוא הפרינציפ השולט כאן. הארגון הפרימיטיבי של החברה ידוע בשם דיספויטיסמוס—היינו הכנעת היחידים תחת השלטון האבסולוטי של ראש השבט. אצל עמים בעלי יכולת תרבותית, הצורה הפרימיטיבית של הארגון החברתי הוא הפטריארכט, הגדל ליד ארגון של שבטים בודדים או עדות קומונליות.

גלוי דתי יותר גבוה במדרגה הוא המונותאיסמוס, בפזה הראשונה שלו, שאת בטויו הקלטי אנו מוצאים בגלוי הדתי של משה. את התקופה התרבותית הזאת יש לציין כמעבר מפראות לתרבות. האדם בתקופה הזאת משתחרר מתחת הלחץ של הכחות הטבעיים ע"י הכרת החוקים, השולטים בטבע. נוצרת אוטונומיה של האדם להחברה ביחס אל הסביבה הטבעית. אדם מתחיל לנצל את כוחות הטבע לטובתו וכוונתו היא להשתלט עליהם כליל בעזרת השכל ולהפך לאדוני הסביבה הטבעית באמצעי מלחמה. הצורך הדתי של האדם בתקופה הזאת מוצא את בטויו כאמונה באל אחד, כורא שמים וארץ. אמונה בכוח רוחני מרכזי, השולט על כחות הטבע ומכונם. כחומר ביד היוצר כן הבריאה כלה בידי אלהים. האדם משתחרר מהשעבוד לכוחות טבעיים ונכנס ליחס של הכנעה לאל עליון. יחס של יצור ליצור. חייו ואשרו של האדם עלי אדמות אינם נתונים עכשו בידי הכחות הטבעיים, אלא בידי רבון העולם. מכיון שתורה דתית זו מופיעה בזמן שבו השבטים הבודדים מתארגנים לאורגניסמוס לאומי אחד, אזי מובן, שאלהים הוא אלהי האומה, בטויה המיטפסי של נשמתה. נושא השלימות והאחדות של כל האומה. הדמות האלהית, המתרוממת מעל לעם צריכה לאחד את כל חלקיו לחטיבה אורגנית אחת. חותם המדרגה התרבותית של התקופה היא, שאפשר לציין אותה בתור מעבר מאדם הפרימיטיבי לאדם האינטלקטואלי מוסרי, הוטבע גם בתוך הדמות האלהית הזאת ואנו מוצאים בה קיום מוסריים נעלים ע"י קיום דספויטיים: יאל רחום וחנוך—מצד אחד—יאל קנא ונקם—מצד שני. יארך אפים ורב חסד—יפוקד עון אבות על בנים, על שלשים ועל רבעים ונקמה לא ינקה. מצד אחד אנו רואים בדמות הזאת את הקיום של אישיות אידיאלית-מוסרית.

מורמים לירי אבסולוטיות. מצד שני כל הקיום של הגורל העוור, זה הדספוט, שלא ידע רחם ולא ישא פנים. לא זקן ולא לרך. קיום של הטבע הוועף, מלא הוד ואכזריות כאחד: יעלה עשן באפו ואש מבין נחיריו".

כפי שצויין, האפי היסודי של הגלוי הדתי הזה היא חוקיות. השיטה הדתית והחברתית מונחת כרשת ברזל על כל חוקי העם, ומחברתם לחטיבה אחת. דת ומסורת שלובים אחד בתוך השני. המוטיבים היסודיים של דתיות זו מתגלים לנו בתור שכר ועונש פה על האדמה הזאת ובארץ הזאת. אלהים מאחד בו גם את הפוטנציה הרוחנית וגם את הפוטנציה הביולוגית של העם ולכן קיומו והצלחתו של העם עלי אדמות תלויים במלוי החובות של היחידים כלפי אלהים והחברה. השכר הכרוך בעקבותיהם הן הברכות, שתבאנה על ראש העם והיחיד, והעונש, במקרה של אי-מלוי המצוות. הן הקללות, המגיעות עד כדי איום במחיקת שם החברה מתחת שמי אלהים. אם כן משמעת של ברזל, שאינה נותנת מקום ליחס מתוך חופש לאלהים ולחברה. מכיון שאלהים הוא אלהי האומה כלה, ירוח קבוצית, לכן מובן, שהיחס של היחיד לאלהים נוצר רק מתוך שייכותו ובאמצעות העם כולו והיחיד אין לו ערך כשלעצמו. אלא בתור חלק של החברה. היחס של אדם לאלהים הוא יחס מתוך מרחק, יחס של יצור ליצור. יחס של פחד והכנעה—אל שדי איום ונורא...

המדרגה השלישית של הגלוי הדתי ביהדות, מתחילה מתקופת הנביאים והתלמוד ומוצאת לה את בטויה בגלוי הדתי של ישוע. תנועות החסידות והקבלה והמישחיות הרוחנית של היום. הקיום היסודיים של דתיות זו הם: חופש. אהבה. חסד. אלהים חדל להיות אך ורק אלהי האומה ונעשה לאלהי האנושיות כולה. אדם משיג אוטונומיה גמורה ביחסו לאלהיו. היחס של האדם לאלהים נעשה אישי ובלתי אמצעי. מבוסס על האהבה ההדדית, אהבת הבן לאב. היחס הוא פנימי ורוחני. נופלים כל הגבולות בין האלהים והאדם. אלהים מתגלה באדם בתור הגואל, מלא אהבה ורחמים לאנושיות הסובלת, ברצון לגאול אותה מהסבל של עמק הבכה הזה. רעיון הגאולה עומד במרכז. האדם בתקופה הזאת חדל מלהרגיש את עצמו אך ורק בתור חלק של החברה. ונקודת מרכזו העברה מן החברה לתוך האישיות פנימה. הוא מרגיש את השעבוד והכבלים, שהחברה שמה על היחיד בדרך להתפתחותו האישית ואפשרויותו הפנימיות. הוא נלחם עם החברה על האוטונומיה והחופש האישי שלו. מצד שני אורבת לו הסביבה הטבעית כמפלצת איומה, שרוצה לבלעו חיים. הפרוד הפנימי של האדם, הסתירה ומלחמת הכחות השונים בתוכו, הגיעו למרום פסגתם. במצב כזה של מלחמה מבטנים ומבחוץ, האדמה הזאת נדמית לו בית אטורים אחד גדול, מקום שם האנשים, האסירים, למרות רצונם מענים איש את רעהו. במצב כזה הוא מתחיל להתגעגע על עולם אחר. מתוך נכחי נשמתו מתעוררים בו זכרונות עמומים על עבר רחוק, על עולם שכלו טוב, עולם כלו שטוף אור ונגה. מתעוררים בו הרהורים: איך באתי לעולם זה, שהוא כל כך זר ושגוא לי? מה אני עושה כאן? האומנם זאת היא מולדתי הטבעית? וההמיה הטבעית עונה לו: לא. אין זאת כי אם כל אלה באו לי בגלל חטא. שחטאתי לעצמי ולאלהים. לכן חיי נעשו לי מרים כלענה. מתוך העומק מתפרצת הצעקה לגאולה. הצעקה לעולם אחר. למולדת אמיתית. כשהסבל הפנימי של האדם מגיע למרום פסגתו, מופיע אלהים בתור הגואל, בתור האב האוהב וכואב את סבל בניו. בנגיעת אהבה אחת הוא מעביר אותו למצב אחר. וראה זה פלא: הכבלים הוסרו, מצב של חופש אין קץ—האסיר יצא לחפשי, דמעות גיל מתפרצות מתוך עיניו והוא כורע ברך ומודה לאל גואלו וחסרו. עיניו נפקחו לראות שכל הסבל עד כה היה רק אמצעי בידי ההשגחה העליונה בכדי לעורר אותו לתשובה. לעורר בו את הגעגועים ואת הרצון לגאולה, לחיפוש אחר מוצא: לעורר אותו, שלא ינוח בדרכו עד שיגיע מן המיצר למרחב: יעלינו לכבוש את ממלכת השמים בגבורה".

סקירות אמנותיות-ספרותיות

ש. כן-ציון (גוטמן)

הנוער — הפקר הוא

לא טוב כשורות הנוער, נראה, שזה הנהו מופקר. וכל הרוצה בא נושע את אשר דרוש לו. ולא בכדי היא מלחמת מפלגה זו או אחרת, האזרת כל כוחותיה ועל ידי סיסמאות ריקות ונכובות, מושכת את מיטב הנוער, ומעבירה אותו על דעתו. לא בכדי הדבר. אך עצם העוברת, שהנוער נפתח, והולך שולל אחר כל הדוגמניות המפלגתיות הנכובה מזה, וכרוך הוא אחר כל מיני שעשועי-רחוב, שאין אתם ולא כלום, — מוכיח על מהותו של הנוער כזמננו.

באים להצביע: גם אצל אומות העולם אין המצב טוב מזה. ומתפלג אני על כך. וכי באמת יכולים אנו במצבנו הנוכחי להרמות לאותם העמים, המעורים בקרקע? לא ולא. הנוער שלנו ריק הוא. וכי מהו נוער באין לו אידיאלים תרבותיים-רוחניים? מה יהא פרצוף חברתנו מחר, באם הנוער ימשיך את דרכו, לא-דרך, ויתחנך לאותה תפלות החיים, שאין עמה ולא כלום.

סימן רע הוא לדור שלם של נעורים, שלא מצא לו בעצמו דרך לרוחניות, שוותר על שעור-קוסמוס, על מעינות הרוח, וכחר, באשר בחר... זה יכול היה לבוא אך ורק בשל התרוקנות החלפיות של הנשמה וגוון הכוחות היוצרים בדרך, של ירדת בית הספר וירדת החברה בכלל.

ג. ט.

כאמנות ובספרות

כל ספוריו של שמואל יוסף ענגון: — בהוצאת 'שוקן קומנדיס גולדשטאם אויף אקציון' ברלין תרצ"א. יצאו ארבעה כרכים בכריכת בד מהודרת של כל ספורי ש"י ענגון. כרך ראשון: הכנסת לכה: שירדוכין. כרך שני: הכנסת לכה: נישואין, כרך שלישי: מאו ומעתה: הנדח. והיה העקוב למישור. פולין. שנים עשר ספורים קטנים. (אגדת הסופר, מעלות ומורדות, יחוס ואלמנה, צפורי, ש"ס של בית זקני ז"ל, שני זוגות, השנים הטובות, בירת אהבה, מעשה רבי יוסף. לבב אנוש, עגנונת, מעשה רבי גדיאל התינוק). כרך רביעי: ספורי אהבים: ברמי ימיה. בנעוריו ובזקניו. גבעת החול. אחות. עובדיה. בעל מוס. כפורים. חופת דודים.

כתבי שאול משרניחובסקי: — בהוצאת ועד היוכל יצאו כל עשרה כרכים כתבי המשורר שאול משרניחובסקי, המוגשים למשורר לחג יובלו. כרך ראשון: שירים (תרנ"ב — תר"ע); כרך שני: שירים (תרע"ד — תרפ"ג); כרך שלישי: שירים (תרפ"ד — תרפ"ט); כרך רביעי: קלוז'ה (תרגום); כרך חמישי: מחזות; כרך ששי: ספורים; כרך שביעי: ספורים; כרך שמיני: איליאס, חלק ראשון; כרך תשיעי: איליאס, חלק שני; הכרך העשירי: ריינקה שועל (תרגום).

— תערוכות. בקשר עם חג הכוכבים בחיפה סדרה אגודת האמנים באולמי התכניון, בחיפה, תערוכת ציורים בשמן, צבעימים ורשומים. השתתפו בה כשלושים ציירים, אשר הציגו את מיטב עבודותיהם. כמה מן הציורים המוצגים נרכשו עבור המוזיאון וע"י פרטים. הציירת שולמית ווישנברג הציגה כששים ציורים בשמן וצבע מים באולמי 'בצלאל', בירושלים. באולמי 'בצלאל' תסודר עתה תערוכת עבודותיו של פרופ. ל. פסטורניק למלאות לו שמונים שנה.

נתקבלו למערכת:

נבו — מאת רחל. שירים אחרונים. הוצאת 'דבר' תל-אביב, תרצ"ב.

יובל — מאת אנדה פינקרפלד. שירים. הוצאת 'דבר' תל-אביב, תרצ"ב.

הפרובלימות היסודיות של המרכסיזם — מאת ג. פלכנוב. חוברת א' ב' עם הקדמה לתרגום העברי מאת מ. נדל. הוצאת ספרים ע"ש מרכס-אנגלס.

מגנני ירושלים חוברת כ"ה — חוברת היוכל כוללת ארבעה מכתבים (הרב ר' חיים בן עמר, הרב ר' שבתאי אלחנן, והרב ר' חיים ווינשורה) עם מבוא והערות מאת ד"ר יעקב נכט, בהוצאת פנחס בן צבי גריבסקי, ירושלים.

— ר' אליהו גורל, — ליום השלשים לפטירתו. יצא לאור ע"י פנחס בן צבי גריבסקי, ירושלים.

— גרמנים, — עתון לספרות, לעניני החיים, לחנוך ולמדע עברי, יוצא לאור ע"י קבוצת סופרים עברים בווילנה.

— התור, — שבועון מזרחי, מופיע בירושלים. המו"ל: הסתדרות המזרחי.

— מאונים — שבועון לספרות, לבקורת ולדרכי אמנות יוצא על ידי אגודת הסופרים העברים בארץ ישראל.

נפש — יסוד המרי. חיים — מיסוד הצער. ועל פני השמש — אידיליה ומי-חשלות. נכנס אדם לשדה הספרות העברית בצניעות, ויחד לו פנה בכשתה וכשרון, ונצטרף לשורת הקליסקנים העכרים.

ימי גאות זוהר לחבורה האודיסאית. וש. כן-ציון מתהלך בתוכה ורנת היצירה כנפשו. והאיש כולו עצמו: עצמיות שבראה, שבסגנון, שבדמיונות ואפילו שבהוראה:

תרבות לשונית גבוהה לתלמידיו, הפראת הנפש, צהצוח הניב העברי בכתבים, מקוריות המתרחקת מן החדש והשכלוני, התרוממות ומעוף גלוי גזיזים נפשיים-יצירתיים — ישרה הדרך והאדם נאמן לעצמו.

כאן, בארץ, חרג ממסגרתו, התלהבות, רצון לצעוד עם הרוח, נעורית-תחיה — הוציאהו מעולמו המבוזר ומתחומיו. וישאהו דמיונו להתערות במציאות החדשה, וימרוד בעצמו — וישם.

והחדש — אורח-לא-אורח, והמהלך בדרך המלך הרחבה תעה בנפתוליו השבילים. רמז מקסם על הפסגה — ויטפס האיש בכל כחו.

ויקרים המעפלים האלה! יקרים כהישגים לכל אשר לב לו לחוש בפעימת יצר-כבושים, בהתנערות לקראת 'בראשית' בלי שקול מסוכת של הכחות — נעורים נצחיים אשר

לנפש הומיה.

והפסגות רחוקות ומעולפות.

באה מרידות והתכנסות.

בא המות.

ת.נ.צ.ב.ה.

י. ש.

תשורת עם למשורר

לא סוגה בשושנים היתה ראשית דרכו היצירתית של המשורר שאול משרניחובסקי בספרותנו. זמירתו לא עיבה לאון שלישי הספרות בימים ההם. נסוץ המחשבה העברית בימים ההם אחר-העם כתב: השתפכות הנפש על הדר השבע וגועם האהבה וכדומה — יבקש לו כל החפץ בלשונות העמים וימצאנה במדה מספקת. (תעורת 'השלח') זו היתה מעין חומת-סין שחוקמה על דרכו של המשורר שגכנס לספרותנו כצפרת כרמים קלילה ורבתי-גוונים, וכצפור דרוו מרנינה בין עפאים.

אך משרניחובסקי נצח. כי סוף האמת לנצח תמיד. ומשרניחובסקי הוא כשרון-אמת, לשרון פבעי, וכשם שאי-אפשר לעצור בעד הרוח המתנשאת ביבשה. עוקרת וסוערת, המתנשאת על פני ים ומכה גלים זועפים — כך לא תעצור את שפעת הומיות המתנשאים מאליהם מעל סיתרי-כנור הלבב של המשורר — משורר האמת, המחונן באותו כשרון אלהי, — חלק אליה ממעל.

משרניחובסקי נצח. ונצחונו הוא נצחון האהבה והנעורים, החיים וקיימים לעד. ואף אם אי-שם נשמעת גם היום דעה מעין זו של אחר-העם בזמנו, נחשבת היא מכל אופן לדעה נאסרת.

משרניחובסקי חדש את פני ספרותנו. הוא הכניס לספרותנו את האידיליות, סוג ספרות שלא היה עוד בספרותנו — את כלילי-הטונישות, פסגת האמנות בסכניקה הפיוטית. משרניחובסקי כתב בלדות מצוינות, מלאות חן ויוו. הוא גם הכניס אותנו לשלשין השירה הקלסית, הוא הרגם את לונגללו, שקספיר, נישא, ועל כלם את הומירוס, האפוסים הבבליים ועוד ועוד, קניג-ירוח נצחיים, מאר היצירה האנושית.

משרניחובסקי נצח, ומה טוב כי גם עתה אחרי ארבעים שנות יצירה פוריה עומד הוא צעיר ורענן, מלא לשד ואון וחורז מחדש מנגינות אהבה ויקרות, שירי סבע הדורים, פואמות, בלדות, אידיליות, וכל טוב פיוטי בטנאו, במעמקי-לבבו.

התשורה המוגשת לו עתה בעשרה כרכים, היא קודם כל תשורה לעם עצמו. אוצר בלום.

צ. ק.

תולדות ישראל

מאת ר' זאב יעבין ז"ל

יצא לאור הכרך העשירי

ואלה פרקיו:

א. ימי הגאונים התיכונים (4545—4688) ב. רבנו סעדיה גאון (4675—4702)
ג. בארץ-ישראל, באפריקה ובאירופה (4657—4774) ד. ימי הגאונים האחרונים
(4696—4798) ה. ישראל בארצות המערב (תחילת רום קרן התורה בספרד וסוף
רום קרנה בקיראן) (4773—4830)

נמסר לדפוס ובקרוב יופיע

הכרך האחד-עשר

ואלה פרקיו:

א. ימי רבנו יצחק אלפסי ורבנו שלמה יצחקי ב. ימי מסע הצלב הראשון
וגזרת תתניז (4856—4865) ג. ימי רשעים ורבנו יוסף כגאש (4863—4900) ד.
רבי יהודה הלוי (4853—4905) ה. תגבורת התורה בצרפת, כשלונה בספרד
וראשיתה בפרוכינצא (4902—4931)

מחיר כל 10 הכרכים מכורחים יפה 3.000 לא"י

בתשלומים נוחים

עומדים עוד להופיע שני הכרכים האחרונים: י"ב וי"ג

עד תקופת חבת-ציון.

מחיר כל כרך מכורך—400 מיל.

לא"ה שרכשו להם את 9 הכרכים הראשונים כל כרך נוסף מכורך—300 מיל.

בהזמנות לפנות: הוצאת "אחי עבר" (משה רוזנשטיין)

תל-אביב, רחוב מונטיפיורי מס' 30

«ACHIEVER» Edition, Montefiore str. 30 Tel-Aviv

מאזנים שבעון לספרות, לבקורת ולדברי אמנות

יוצא ע"י אגודת הסופרים העבריים בארץ ישראל

הכתובת: "מאזנים" תל-אביב ת. ד. 50

פרסיל

לכל מיני כביסה

מפעד תעודת הפכודון בנות 5 לא"י

של הלואה וחסכון, ירושלים ושל הלואה וחסכון יפו-תל-אביב

ביום השני, 25 ליולי 1932 (כ"א תמוז תרצ"ב) בשעה 7 בערב

במשרד הלואה וחסכון ירושלים. תתקיים

חלוקת הפרסים

לפי התכנית דלקמן: 1 — — 100 לא"י

" 25 — — 1

" 10 כל אחד 10 100 "

הזכות ליהנות מחלוקת הפרסים תהיה לכל בעל תעודה, שתשלומיו בסדר

"הארץ" עתון יומי

העורך: ד"ר מ. גליקסון

המזל: אגודת עובדי הארץ

מחיר ההתימה בארץ:

לחודש 150 מא"י; לשנה 1800 מא"י

הכתובת: "הארץ" תל-אביב, ת. ד. 233

בוסתנאי

שבועון של אכרי

ארץ-ישראל

העורכים: מ. סמילנסקי, ט. מילר, מ. ליפסון

הוצאת "דבר"

הופיעו:

נבו

שירים אחרונים לרחל

יובל

שירים מאת אנדה פינקרפלד

המחיר 75 מא"י

להשיג בכל סניפי "דבר" אצל כל סוכנינו ובבתי-מסחר לספרים.

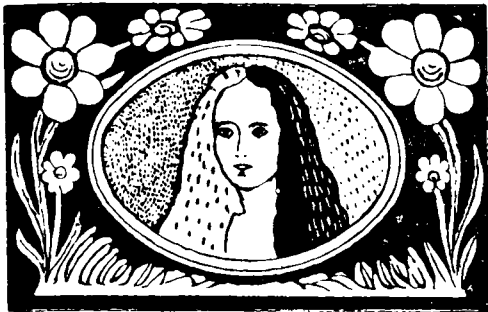
צעירות ויופי

קרם הפנים האוטה מטמורפוזוה של הרוקח ח. טבצניק תל-אביב, בית מרקחת בלפוריה ר' שבזי 21

נגד בהרות שמש, אכעקועות, כתמי שמש צהובים וקמטים. מספיק בהחלט להשתמש בצנצנת קרם אהת, בכדי שהפנים יקבלו צבע נקי, רעננות, רכות ויופי. הקרם הזה בלתי מוזיק כל עיקר.

נא לשים לב לסמל דר-הפנים והכתובת:
"האוטה" מטמורפוזוה של הרוקח ח. טבצניק.

רגרטור של הרוקח ח. טבצניק

משיב לשערות את צבען הטבעי והרענן, מספיק את נשירתן, מחזק את שרשי השערות ומשמיר את החטטים.

דרשו בכל בתי המרקחת

המכירה הראשית:

תל-אביב, בית מרקחת בלפוריה, רחוב שלום שבזי 21.

נמצא למכירה לחם וקמח דיאבטי לחולי הסוכר
Diabetiker Zuckerkranke

לתשומת לב הקהל:

דהננו להעיר תשומת לב הקהל. שהפירמות פירוץ וליין, הידועות בעולם במקצוע צרכי צלום, פתחו סוכנות קבועה בארץ. הן דהנן מאוחדות כאן בשם "מיקרופוט" בהנהלתו של המהנדס א. ברנר. ע"י כך תנתן האפשרות לחובבי אמנות זו לפתח את מקצוע הצלום האמנותי-מודרני בארץ ולהביאו לאותה הדרגה, בה הוא נמצא בעולם הרחב.

כבר הופיע הכרך הראשון

של

מדעי החיים

מאת ד. ג. ולס, פרופ' גיוריאן הכסלי, וג. פ. ולס
הכרך מכיל 288 עמודים פורמט גדול, 61 תמונות וציורים מודפס על נייר יפה ומכורך בכריכה נהדרת
כל החותמים אשר שלמו 250 מא"י (מחויין ל-150 מא"י דמי קדימה) יוכלו לקבל את הספר אצל הסוכן או ההוצאה

בסך הכל יוכל הספר 10 כרכים גדולים
מאות תמונות וציורים

2505 פרסים העולים לסך 3505 לא"י יחולקו בין החותמים
החודש תתחם חלוקת הפרסים הראשונה

החותמים אשר שלמו 125 מא"י (מחויין ל-150 דמי התעודה) יוכלו ליהנות מהפרסים.

חתום היום - ראה אם תשלומיך בסדר!
דרוש פרוספקטים וקטלוגים אצל כל סוכן ספרים או
"מצפה" בע"מ ת. ד. 67 תל-אביב

דיואן דון טדרוס אבו אל עאפיה

גן המשלים והחידור

יוצא לאור בפעם הראשונה

עפ"י כתיי שאול בן עכד-אל יוסף מהנקונג ובהשואה לכת"י אחרים

עם מבוא, הערות ובאורים

מאת דוד ילין

מרצה לשירת ספרד באוניברסיטה העברית בירושלים.

בהופעת הדיואן הזה, שהיה גנוז יותר משש מאות שנה בכ"י הוכנס לאוצר השירה העברית של ימי הבינים שפע של עושר גדול והאמן המומחה לשירה הספרדית מר דוד ילין שכלל אותו והוסיף עליו לזית חן במבואו ובהערותיו המאירות ומסבירות.

הספר נדפס בתלית ההדור והיופי בפורמט קווארטא גדול ומחויין 370 עמוד. מחירו רק 350 מא"י, בכריכה - 400 מא"י, ובחו"ל - 1.75 דולר ובכריכה 2 דולר

המכירה הראשית למו"ס וליחידים:

הוצאת "דרום" ירושלים

"DAROM" Ben Jehuda 24, Jerusalem Eretz-Israel (Palestine)

כבר הופיע הכרך הראשון של

מדעי החיים

מאת ד"ר ג. גולד, פרופ' ג'וריאן הכסלי, ונ. פ. ולס
הבדך מכיל 288 עמודים פורמט גדול, 61 תמונות
וציורים מידפס על נייר יפה ומבוקר בכריכה נהדרת
כל החימום אשר שלמו 250 מא"י (כהון ל-150
מא"י רמי קדימה) יוכלו לקבל את הספר אצל
הסוכן אי. היצאה

בכך הכל יביל הספר 10 כרכים גדולים
מאות תמונות וציורים

2505 פרסים העולים לכך 3505 לא"י יחילקי בין החימום
החודש תתקיים חלוקת הפרסים הראשונה

החומרים אשר ש"מ 129 מא"י (סמוך 9-140 רמי התורה) יוכלו
ליהנות מהפרסים.

חתום היום - ראה אם תשלומיך בסדר!
דריש פרוכקטיים וקטלונים אצל כל סוכן בפרים אי
"מצפה" בע"מ ת. ה. 67 הדאביב

דיואן דון טדרום אבו אל עאפיה

גן המשלים והחירות

יוצא לאור כפעם הראשונה

עפי כתי שאלו כן עכדאל יוסף מהקונג וכהשוואה לבתי אחרים
עם מכוא הערית וכאורים

מאת דוד ילין

מדינה לשייח עזיר פאניניסיסה העכרית כירושלים.

כתבוע הריואן הזה שהיה נבו יימר משש מאות שנה כבתי הכנס לאוצר
השירה העכרית של ימי הבינים שעפ של עושר גדול והאמן המומחה לשירה
הספרדית מר דוד ילין שכלל איהו והוסף עליו לוח חן כמכואי ובהפרותיו
המאירות ומסבירות.

הש"י נרש כמכלית ההרור והיימי כפורמט קיוארטא גרל יחתיק 370 עמדי.
מחירו 350 מא"י בכריכה 400 מא"י יכזיל - 1.75 דולר וכריכה 2 דולר

המכירה הראשית למום יליחורים:

היצאה - דרום - ירושלים

"DAROM" Ben Jehuda 24, Jerusalem Eretz-Israel (Palestine)

צעירות ויופי

קדם המניח האושה מטמורפזיה
של הרוקח ח. טבצניק
חל-אביב בית מרקחת בלפוריה ר שכו 21

נגד כהרות שמש אבקוקיות, כחמי שמש צהובים וקסמים מספיק
כחללא להשתמש בצננת קדם אחת, כבתי שהמניח יקבלי צבק נקי,
תענות, רבות ייופי הקדם הזה בלתי מוסי כפי עיקר

נא לשים לב לסמל דר-הנסים והכתובת:
"האוסה" מטמורפזיה של הרוקח ח. טבצניק

רגנרטור של הרוקח ח. טבצניק

משיב לשערות את צפון הסכני והרענן, מספיק את
נשירחן, מחוק את שרשי השערות ומשמיר את החסמים.

דרשו ככל כתי המרקחת

המכירה הראשית:

חל-אביב בית מרקחת בלפוריה, רחוב שליש שכו 21

נמצא למכירה לחם וקמח דיאבטי לחולי הסוכר

Diabetiker Zuckerkraut

לתשומת לב הקהל:

היני להעיר תשומת לב הקהל שהצירמות פירוק יליין, הירועית
בעולם כמקצוע צרבי צלום פחמי סיכות קבועה כארץ הן הנין
מאיתרות כאן בשם "מיקרופוס" כהנהלת של המהנרס א כנר
ע"י כך חנחן האפשרות לחיככי אמנית וו לפתח את מקצוע העלום
האמנותי מורדני כארץ ולהביאו לאותה הדרגה. בה היא נמצא
בעולם הרחב.